

תורה אור • מגילת אסתר • מאמר 5

כי אברהם לא ידענו כו' אתה ה' אבינו כו'

”כי אברהם לא ידענו... אתה ה' אבינו”

בגלות, כאשר המדות האלוניות של ז”א ”ישנות” ומופנות לאחור, מלכות — השכינה ושורש נשמות ישראל — מקבלת ישירות מן המקור העליון ביותר, חכמה עילאה, ”אבינו”. זהו אור הפורים, המגיע למקומות הנמוכים ביותר ופועל בהסתר בתוך הטבע.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/torah-ohr/megillas-esther/5

הנקודה

בגלות, כאשר המדות האלוניות של ז"א "ישנות" ומופנות לאחור, מלכות – השכינה ושורש נשמות ישראל – מקבלת ישירות מן המקור העליון ביותר, חכמה עילאה, "אבינו". זהו אור הפורים, המגיע למקומות הנמוכים ביותר ופועל בהסתר בתוך הטבע.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר מסביר את תורת האריז"ל שלפיה בפורים הגיע אור יסוד אבא למלכות ישירות, תוך דילוג על ז"א, וירד לעולמות התחתונים. תחילה הוא מציג את המבנה: ספירות דאצילות מתווכות בין אין סוף לבין הבריאה; חכמה עילאה היא הקצה העליון של התיווך הזה, וחכמה תתאה – מלכות, הדיבור האלוני, רחל ושורש נשמות ישראל – היא הקצה התחתון שלו. בדרך כלל הדיבור מקבל מחכמה רק באמצעות המדות, כשם שאצל אדם המילים עוברות מן השכל דרך הלב. בזמן בית המקדש המדות היו מופנות אל מלכות "פנים בפנים", והביאו ניסים גלויים ונבואה; החטא הפנה אותן ל"אחור". בגלות, כאשר ז"א "ישן", מלכות מקבלת ישירות מחכמה עילאה, המקיפה את כל העולמות, ושום חטא ושום עולם אינם חוצצים בפניה. מכאן זעקתם של ישראל: "אברהם לא ידענו... אתה אבינו", ומכאן כוחה של אמונה פשוטה. כמו האריה, האור העליון ביותר מתלבש במקום הנמוך ביותר: בהלכות, בטבע ובנס פורים. אסתר קירבה את המן אל הקדושה עד שהתבטל, והחיקוי שלו לקדושה התהפך עליו.

מבנה

1	השאלה והמתווך
פרי עץ חיים על אור הפורים; ספירות דאצילות כמתווך; חכמה עילאה וחכמה תתאה – מלכות, שורש נשמות ישראל, העולה או יורדת בהתאם למעשיהם.	11-5
2	מחכמה לדיבור: פנים ואחור
הדיבור מקבל מחכמה באמצעות מדות הלב; בזמן בית המקדש הן האירו פנים בפנים, והיו ניסים; החטא הפנה אותן לאחור; אדם המפנה את פניו אל ה' מחזיר את הייחוד למעלה.	11-6
3	גלות: קבלה ישירה מ"אבינו"
בגלות מלכות מקבלת את המוחין ישירות מחכמה עילאה, סובב כל עלמין; אמונה, תפילה ונסירה; הירידה שהיא עצמה עלייה; העתיד לבוא; פנים ואחור באדם.	16-12
4	אור הפורים במקום הנמוך ביותר
פורים ויום הכיפורים במדרגה אחת; משל האריה; חכמה עילאה מתלבשת בהלכות וב"לבוש המלכות"; ניסים המוסתרים בטבע; נבואה ואלקים כטבע.	20-17
5	אסתר, המן והגורל
אסתר, מלכות, פועלת בכוחות עצמה ומקרבת את המן אל הקדושה עד שהוא מתבטל; הגורל "לפני ה'" וחיקוי ביד המן; העץ בגובה חמישים אמה; "ונהפוך הוא".	26-21

יסוד אבא יסוד אבא

הצינור של חכמה עילאה (אבא). בפורים אורו מגיע ישירות למלכות, שלא באמצעות ז"א, ויורד לבריאה, יצירה ועשיה.

דורמיטא דורמיטא

"שינה": מצבו של ז"א בגלות, כאשר המוחין שלו מסתלקים ועוברים למלכות.

פנים בפנים / אחור באחור פנים בפנים / אחור באחור

האם המדות משפיעות למלכות בחיות מלאה (פנים) או בצמצום (אחור); אצל האדם, האם הוא מפנה את פניו אל ה' או אל העולם.

חכמה עילאה וחכמה תתאה חכמה עילאה / חכמה תתאה

שני קצותיו של המתווך בין אין סוף לבריאה: הכלי לאור אין סוף, ומלכות, הדיבור האלוקי, המחיה את העולמות.

נסירה נסירה

"ניסורה" של מלכות מאחוריו של ז"א, כדי שיוכלו לעמוד פנים בפנים; אצל האדם, הפניית הרצון שבשכל אל ה' בלבד.

סובב כל עלמין סובב כל עלמין

האור שלפניו אין לעולמות תפיסת מקום כלל והחטאים אינם יוצרים פירוד; בגלות מלכות מקבלת ממנו ישירות.

קליפה קליפה

ה"קליפה" המסתירה על הקדושה; היא יכולה להתקיים כ"יש" נפרד רק כשהיא רחוקה מן הקדושה, ואילו בקרבתה היא מתבטלת, כפי שקרה להמן.

השאלה והמתווך

1 כי אברהם לא ידענו^{1,2} כו' אתה ה' אבינו כו'. להבין מ"ש בפע"ח [בפרי עץ חיים] בדרוש פורים הארת יסוד

אבא בנוקי [בנוקבא] שלא עיי זיא³ כלילה הזה נדדה⁴ כו'

"כי אברהם לא ידענו" וכו'; "אתה ה' אבינו" וכו'. כדי להבין את הכתוב בפרי עץ חיים, בדרוש פורים: הארת יסוד אבא בנוקבא, שלא באמצעות זיא — "כלילה ההוא נדדה שנת המלך" וכו',

המאמר פותח בפסוק בישעיהו, שבו ישראל בגלות קוראים כי אברהם אינו מכיר בהם, אך ה' הוא אביהם. לאחר מכן הוא מציג את מטרתו: להבין את דברי האר"י בפרי עץ חיים על פורים, שלפיהם כלילה שבו "נדדה שנת המלך" הגיעה לנוקבא, פרצוף המלכות, הארה מיסוד אבא, ערוץ החכמה, ישירות, בלי לעבור דרך זיא, פרצוף המדות.

ויצאה הארתו למטה בבי"ע כמ"ש ויעבור מרדכי⁵ ומרדכי יצא⁶ כו' ע"ש. הנה ידוע שבין מאציל לנבראים צריך להיות ממוצע.⁷

והארתו יצאה למטה, לבי"ע, כמו שכתוב "ויעבור מרדכי" ו"מרדכי יצא" וכו'; עיינו שם. והנה ידוע שבין המאציל לנבראים צריך להיות ממוצע.

האור הגיע למטה, עד לשלושת העולמות התחתונים בריאה, יצירה ועשיה, שהפסוקים "ויעבור מרדכי" ו"מרדכי יצא" נקראים כמתארים זאת. כדי להסביר את הדבר, המאמר מתחיל מעיקרון יסודי: אין מפגש ישיר בין הבורא האינסופי לבין הנבראים המוגבלים, ולכן צריך שיהיה ביניהם דבר"מה מתווך.

2 והם ע"ס [עשר ספירות] דאצי' שהם ממוצעים⁸ בין בחי' מאציל א"ס ב"ה לבחי' נבראים בי"ע גי"ע [גן עדן]

העליון והתגלות מדותיו ית' בבחי' אצי' דאיהו וגרמוהי חד לא הוצרך

והן עשר הספירות שבאצילות, שהן ממוצעות בין בחינת המאציל, אין סוף ברוך הוא, לבין בחינת הנבראים — בריאה, יצירה ועשיה, וגן עדן העליון. גילוי מדותיו יתברך באצילות, שבה "הוא וכליו אחד", אינו נחוץ

הממוצע הוא עשר הספירות שבאצילות, העומדות בין אין סוף לבין העולמות הנבראים — בריאה, יצירה ועשיה — וגן עדן העליון. באצילות ה' ומדותיו מאוחדים לגמרי ("הוא וכליו אחד"), ואף על פי כן גילוי המדות אינו שם לשם עצמו.

אלא לצורך נבראים⁹ ומבשרי אחזה אלוה¹⁰ שכשהאדם הוא בפ"ע [בפני עצמו] א"צ [אין צריך / אינו צריך] להתגלות חכמתו ומדותיו כ"א כשהוא מתגלה לזולתו.

אלא לצורך הנבראים. ו"מבשרי אחזה אלוה": כשהאדם נמצא לבדו, אין צורך בגילוי חכמתו ומדותיו, אלא רק כשהוא מגלה את עצמו לזולתו.

היא קיימת רק למען הנבראים. דברי איוב "מבשרי אחזה אלוה" מלמדים אותנו זאת מתוך ניסיון אנושי: אדם הנמצא לבדו אינו צריך להראות את חכמתו ואת רגשותיו; הוא מבטא אותם רק כשהוא פונה אל מישהו אחר.

3 וידוע דחכמה דאצי' היא ראשית הגילוי שבה היא עיקר התגלות א"ס ב"ה בכל העולמות עליונים ותחתונים כמ"ש ה' בחכמה יסד ארץ.¹¹

וידוע שחכמה דאצילות היא תחילת הגילוי, ובה עיקר גילוי של אין סוף ברוך הוא בכל העולמות, העליונים והתחתונים, כמו שכתוב: "ה' יסד ארץ בחכמה".

חכמה היא הנקודה הראשונה שבה האין-סוף מתגלה בכלל, ובאמצעותה הוא מתגלה בכל העולמות, העליונים והתחתונים. הפסוק "ה' יסד ארץ בחכמה" מראה שכל הבריאה מושתתת עליה.

ומבואר במ"א למה דוקא בחכמה.¹² וח"ע [וחכמה עילאה] דאצי' היא בחי' ממוצעת והיא כלולה מבחי' המאציל א"ס ב"ה שהוא בחינת כלי לאו"א"ס [לאור אין סוף] ב"ה.

ובמקום אחר מבואר מדוע דוקא באמצעות חכמה. וחכמה עילאה דאצילות היא בחינת ממוצע, והיא כוללת את בחינת המאציל, אין סוף ברוך הוא, בכך שהיא בחינת כלי לאור אין סוף ברוך הוא.

מדוע דוקא חכמה נדרשת לכך, מבואר במקום אחר. חכמה עילאה דאצילות היא הממוצע עצמו, והצד העליון שלה שייך למאציל, שכן היא הכלי שבו שורה אור אין סוף.

4 ויש בה ג"כ בחי' נברא ונק' ח"ת [חכמה תתאה] דהיינו שרש בחי' חיי החיים א"ס ב"ה לכל בחי' נבראים עו"ת [עליונים ותחתונים] שבבי"ע

ויש בה גם בחינה של נברא, והיא נקראת חכמה תתאה, כלומר, שורש בחינת חיי החיים, אין סוף ברוך הוא, לכל בחינות הנבראים, העליונים והתחתונים, שבבריאה, ביצירה ובעשיה,

לאותו ממוצע יש גם צד הפונה אל הנבראים, הנקרא חכמה תתאה — מלכות דאצילות. זהו השורש שדרכו אין סוף, "חיי החיים", מעניק חיות לכל הנבראים שבעולמות העליונים והתחתונים.

שהוא בחי' דבורו ורוח פיו ית' המחיה כל העולמות ונק' ג"כ אימא תתאה רחל עקרת¹³ הבית^{14, 15} המנהגת את כל העולמות כמ"ש ותתן טרף לביתה¹⁶ כו' בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין].

שהיא בחינת דיבורו ורוח פיו יתברך, המחיים את כל העולמות. היא נקראת גם אימא תתאה, רחל, עקרת הבית, המנהיגה את כל העולמות, כמו שנאמר: "ותתן טרף לביתה וגו'" — בחינת ממלא כל עלמין.

הצד התחתון הזה הוא "דיבורו" של ה', "רוח פיו" שמחיה את כל העולמות. הוא נקרא גם אימא תתאה ורחל, "עקרת הבית", שכמו אשת חיל ש"נותנת טרף לביתה", דואגת לכל העולמות; זוהי בחינת ממלא כל עלמין.

5 וידוע שנק' כנס"י [כנסת ישראל] פי' כללות נשמות ישראל בהיות כי הכלים שלה. פנימי. אמצעי. חיצון. הפנימי שרש נשמה שבכריאה. והאמצעי שרש רוח שביצירה.

ידוע שהיא נקראת כנסת ישראל, כלומר כללותם של נשמות ישראל, משום שכליה הם פנימיים, אמצעיים וחיצוניים: הכלי הפנימי הוא השורש של הנשמה שבכריאה, והאמצעי הוא השורש של הרוח שביצירה;

מלכות דאצילות נקראת גם כנסת ישראל, והיא שורש כל נשמות ישראל יחד. שלושת סוגי הכלים שלה — פנימיים, אמצעיים וחיצוניים — הם השורשים של שלוש מדרגות הנפש: הנשמה, ששורשה בכריאה, והרוח, ששורשה ביצירה.

וחיצון שרש נפש שבעשייה וכ"א [וכל אחד / וכל אחת] מ"שאל אפי' [אפילו] קל שבקלים יש בו ניצוץ מנפש דעשייה המלוכש בה הארה ממלכות דאצי' מכלים החיצונים שלה.

והחיצוני הוא השורש של הנפש שבעשייה. לכל אחד מישראל, אפילו לשפל שבשפלים, יש ניצוץ מן הנפש שבעשייה, שבתוכה מלוכשת הארה ממלכות דאצילות, מן הכלים החיצוניים שלה.

הכלים החיצוניים שלה הם השורש של הנפש, מדרגת הנשמה שבעשייה. לכן לכל יהודי, גם אם הוא שפל מאוד, יש ניצוץ מאותה נפש, ובתוכו אור ממלכות דאצילות.

לכן בחי' דבור וח"ת [וחכמה תתאה] ממכ"ע [ממלא כל עלמין] תלוי במעשיהם של ישראל כמ"ש בזוהר או סלקא או נחתא בגינייהו ד"שאל כו'. והוא ענין גלות השכינה:

לכן בחינת הדיבור וחכמה תתאה, ממלא כל עלמין, תלויה במעשיהם של ישראל, כפי שנאמר בזוהר: "או סלקא או נחתא בגינייהו ד"שאל" — או שהיא עולה או שהיא יורדת בגלל ישראל, וכו'. וזהו ענין גלות השכינה.

משום שמלכות מלוכשת בכל נשמה יהודית, הדיבור האלוקי — האור שממלא את העולמות — עולה או יורד בהתאם למעשיהם של ישראל, כפי שאומר הזוהר. הירידה הזאת נקראת גלות השכינה.

קטע 2 • 61-11

מחכמה לדיבור: פנים ואחור

6 ועתה צריך להבין איך נתהווה בחי' דבור להחיות העולמות מבחי' ח"ע [חכמה עילאה] הנ"ל שהוא הוי"ה בחי' סוכ"ע.¹⁷

כעת עלינו להבין כיצד נוצרה בחינת הדיבור, כדי להחיות את העולמות, מבחינת חכמה עילאה שהוזכרה לעיל, שהיא הוי', בחינת סוכב כל עלמין.

המאמר שואל כעת כיצד הדיבור האלוקי, המחיה את העולמות, נמשך מן החכמה העילאה, שהיא הוי' וסוכב כל עלמין — בחינה הנעלית בהרבה מן העולמות.

הנה מבואר בע"ח [בעץ חיים] שבחיי נוקבא דז"א מתחיל מחזה דז"א. ^{18, 19, 20} והענין כי ז"א הם מדות חו"ג [חסד וגבורה] האהבה הוא אור לכלי חסד

הנה, מבואר בעץ חיים שבחינת נוקבא של ז"א מתחילה מחזה דז"א. והענין הוא שז"א הן מדות חסד וגבורה; האהבה היא האור לכלי של חסד,

עץ חיים מלמד שנוקבא מתחילה מ"חזה" של ז"א. ז"א הן מדות חסד וגבורה, ובנפש האהבה היא שממלאת את כלי חסד כאור שלו.

כי חפץ חסד הוא ²¹ ומן המוח יוצא המשכה דרך הגידים ללב שהן המדות ומן הלב אשר שם הריאה מתחיל להיות בחי' דבור שיוצא הבל מן הריאה ונעשה קול. ²²

כי "חפץ חסד הוא"; ומן המוח יוצאת המשכה דרך הגידים אל הלב, שהן המדות; ומהלב, שבו נמצאות הריאות, מתחילה בחינת הדיבור, שכן הבל יוצא מן הריאות ונעשה קול.

הפסוק "חפץ חסד הוא" מלמד שהחסד נובע מחפץ, מאהבה. לאחר מכן בא המשל האנושי: החיות נמשכת מן המוח דרך הגידים אל הלב, מקום המדות, ומהלב ומהריאות יוצא הבל ונעשה קול הדיבור.

נמצא שהתלבשות החיות מן החכמה אל הדבור הוא ע"י המדות שבלב ע"י צמצומים דרך נקבים וחלונות.

נמצא שהתלבשות של החיות מחכמה בדיבור נעשית באמצעות המדות שבלב, על ידי צמצומים, דרך נקבים וחלונות.

נמצא שבאדם החיות נמשכת מן החכמה אל הדיבור רק באמצעות רגשות הלב, כשהיא מצטמצמת דרך "נקבים וחלונות". גם למעלה, הדיבור, בחינת נוקבא, מקבל בדרך כלל מן החכמה באמצעות המדות של ז"א.

7 והנה כשהיו ישראל במעלה עליונה בזמן הבית היו בחי' זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא] פב"פ [פנים בפנים] כמו בפנים שם הוא עיקר החיות שבאדם ורוב חושיו ראייה ושמיעה כו'.

כאשר עם ישראל עמדו במעלה עליונה, בזמן [בית] המקדש, היו ז"א ונוקבא פנים בפנים — כמו בפנים, שבהם מרוכזות עיקר החיות של האדם ורוב חושיו, כגון הראייה והשמיעה;

כאשר עם ישראל עמדו במדרגה גבוהה, בזמן בית המקדש, ז"א ונוקבא עמדו זה מול זה "פנים בפנים": המדות השפיעו למלכות בשלמות. הפנים הן הדימוי המתאים, שכן עיקר חיותו של האדם ורוב חושיו מרוכזים בהן.

משא"כ מאחוריו החיות רוחני הוא מעט מזעיר מאד ואף בחוש המישוש ²³ ניכר ההפרש כי בצד פניו ירגיש אף דבר מה. משא"כ מאחוריו החיות רוחני מעט.

ואילו מאחוריו החיות הרוחנית מועטה ביותר. גם בחוש המישוש ניכר ההבדל: בצד פניו הוא יחוש אפילו דבר מה, ואילו מאחוריו החיות הרוחנית מועטה.

לעומת זאת, בגב יש מעט חיות; גם חוש המישוש, המורגש בכל הגוף, חד הרבה יותר בפנים מאשר בגב. כך, כאשר המדות מפנות למלכות רק את "אחוריהן", החיות שהן מעבירות לה מועטה.

8 והנה למדותיו ית' אין שום השגה לשכל אנושי בהם שאינם כלל ממהות וערך מדות אנושי²⁴ אפי' [אפילו] בחי' דבור שלו כו' ואינו

והנה, את מדותיו יתברך אין השכל האנושי יכול להשיג כלל, שכן אין להן שום דמיון במהותן ובמידתן למדות אנושיות — ואפילו לכחינת הדיבור שלו וכו'; וכל זה

לפני שהוא משתמש בדימויים כאלה, המאמר מדגיש שמדותיו של ה' שונות לחלוטין ממדות אנושיות, ושכל אנושי אינו יכול להשיגן כלל, אפילו לא את "דיבורו".

אלא לשבר את האוזן^{25, 26, 27} ומבשרי אחזה²⁸ כידוע המשל משרפת העצים²⁹ נעשה אפר כן בחי' אברהם אוהבי³⁰ שהיה מרכבה לחסד שבאצי' נקרא עפר ואפר³¹ לגבי חסד דאצי' ומיכאל דבריאח בחי' חיצונית לנשמת אברהם כו'.

אלא כדי להתאים את הדברים לאוזן, ועל דרך "מבשרי אחזה". כמו במשל הידוע: משרפת העצים נעשה אפר; כך בחינת אברהם, "אוהבי", שהיה מרכבה לחסד שבאצילות, נקראת "עפר ואפר" ביחס לחסד שבאצילות; ומיכאל דבריאח הוא בחינת החיצונית של נשמת אברהם וכו'.

הדימויים נאמרים רק "כדי להתאים את הדברים לאוזן", כלומר לתת לה דבר שביכולתה לשמוע, על יסוד "מבשרי אחזה". משל העץ והאפר ממחיש את הפער: אברהם, שהיה "מרכבה" לחסד שבאצילות, הוא כ"עפר ואפר" ביחס לאותו חסד; והמלאך מיכאל דבריאח הוא רק בחינת החיצונית של נשמת אברהם.

9 והנה המדות עליונות³² חוי'ג [חסד וגבורה] היו מאירים ההמשכה הבאה להם מחי' [מחכמה עילאה] אל בחי' נוקבא בבחי' פנים עיקר

כעת, המדות העליונות, חסד וגבורה, היו מאירות את השפע המגיע אליהן מחכמה עילאה אל בחינת נוקבא, באופן של פנים — העיקר

בזמן שבית המקדש היה קיים, המדות העליונות, חסד וגבורה, העבירו אל נוקבא את השפע שקיבלו מחכמה עילאה, "פנים בפנים", מתוך חיות מלאה.

החיות כנ"ל ובחי' מדות³³ שיש בזה העולם יום ולילה מזרח ומערב כו' היה בא בהשתלשלות מן המדות עליונות אל בחי' הנוק' [הנוקבא] ממכ"ע [ממלא כל עלמין] והיא משפעת כו'.

של החיות, כנזכר לעיל; ואילו בחינת המדות המצויה בעולם הזה — יום ולילה, מזרח ומערב וכו' — באה בהשתלשלות מן המדות העליונות אל בחינת נוקבא, ממלא כל עלמין, והיא משפיעה [אותה] וכו'.

גם המדות שאנו רואים בעולם הזה, כגון חילופי יום ולילה והכיוונים מזרח ומערב, השתלשלו בהדרגה מן המדות העליונות אל נוקבא, ממלא כל עלמין, וממנה אל העולם.

10 וכמ"ש במשה כשעושה נס בחיי התגלות מה שלמעלה מן הטבע כמו שיתבאר מוליך לימין משה^{34, 35}

זרוע כו' חסד לימינו בחיי אברהם כנ"ל וכשחטאו ישראל כתיב כי פנו אלי עורף.³⁶

וכפי שנאמר על משה, כאשר הוא מחולל נס — גילוי של מה שלמעלה מן הטבע, כפי שיתבאר: "מוליך לימין משה זרועו" וכו' — החסד נמצא לימינו, בבחינת אברהם, כנזכר לעיל. וכאשר ישראל חטאו, נאמר: "כי פנו אלי עורף".

משום כך היה משה יכול לחולל ניסים, שהם גילויים של מה שלמעלה מן הטבע: ה' "הולך לימין משה את זרועו", והימין היא חסד, מידתו של אברהם. אך כאשר ישראל חטאו, אומר הנביא: "הם הפנו אלי עורף".

כי גרמו במעשיהם ענין סילוק הארת פני המדות העליונות אל בחיי הנוק' [הנוקבא] ממכ"ע [ממלא כל עלמין] ואינם מאירים אלא בבחי' אחוריים כנ"ל שהחיות שם מעט מזעיר כו'.

שכן במעשיהם הם גרמו לסילוק הארת הפנים של המדות העליונות אל בחינת נוקבא (הנוקבה / מלכות), ממלא כל עלמין; והמדות מאירות לה רק בבחינת אחוריים, כנזכר לעיל, ושם החיות מועטה ביותר וכו'.

במעשיהם גרמו לסילוק "פני" המדות העליונות ממלכות. כעת המדות מאירות לה רק ב"אחוריים" שלהן, ושם, כפי שהוסבר, החיות מועטה.

11 ומה שיש בעולמות תחתונים התחלקות המדות יום ולילה אינה אלא מבחי' אחוריים ממדות עליונים

אב"א [אחור באחור].

החלוקה בין המדות בעולמות התחתונים — יום ולילה — נובעת רק מבחינת האחוריים של המדות העליונות, כשהן עומדות אחור באחור.

הפיצול בעולמות התחתונים בין מדות מנוגדות, כמו יום ולילה, נובע רק מ"אחור" של המדות העליונות, כשהן עומדות אחור באחור.

וכשהאדם פונה פנים לה' דהיינו התשוקה והחשק הנפלא כשאנו אלא רק להתדבק בה' לבדו ואין זר אתו.

וכשאדם מפנה את פניו אל ה' — כלומר, כשהוא מתמלא געגוע ותשוקה נפלאים, שכל עניינם הוא להידבק בה' לבדו, ואין זר איתו;

האדם מפנה את פניו אל ה' כשהוא חש געגוע נפלא, שמטרתו היחידה היא להידבק בה' לבדו, בלי שום דבר אחר מלבדו.

ובדברי העוה"ז הוא בחי' אחוריים בחיות מועטת כנ"ל גורם לחבר ה' בוי"ו ולדבקי' [ולדבקה] לה' פנ"פ [פנים בפנים] ובאתעדלית [ובאתערותא דלתתא] אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] ג"כ בבחי' פנים יאר ה' פניו

ואילו בענייני העולם הזה הוא בכחינת אחוריים, בחיות מועטה, כפי שנתבאר לעיל — הוא גורם לחיבור הה"א עם הווי"ו, ולהידבקותה בה' פנים בפנים; ועל ידי אתערותא דלתתא באה גם אתערותא דלעילא בכחינת פנים: "יאר ה' פניו".

כאשר הוא מעניק לענייני העולם הזה רק את "אחוריו", בחיות מועטה, הוא מחבר את הה"א (מלכות) עם הווי"ו (ז"א) פנים בפנים. האתערותא דלתתא שלו מביאה בעקבותיה אתערותא דלעילא מקבילה, "בכחינת פנים", כפי שנאמר בברכת כהנים: "יאר ה' פניו".

והנערה יפת תואר וטובת מראה³⁷ וטוב רואי³⁸ גורם ג"כ כמראה אדם התענוג והתשוקה מלמעלה למטה:³⁹

ו"הנערה יפת תואר וטובת מראה", ו"טוב רואי" — הוא גורם גם ל"כמראה אדם": לתענוג ולתשוקה מלמעלה למטה.

אז חלים למעלה תיאורי היופי שבפסוקים: הנערה "יפת תואר וטובת מראה" ו"טוב רואי". והגעגוע של האדם מלמטה מעורר את "כמראה אדם" — תענוג ותשוקה הנמשכים מלמעלה למטה.

קטע 3 • 12-16

גלות: קבלה ישירה מ"אבינו"

12 והנה נזכר בע"ח [בעץ חיים] שעכשיו בזמן הגלות הנוקי' [הנוקבא] מקבלת מוחין שלא עיי' ז"א כ"א ממוחין עליונים ח"ע [חכמה עילאה] יסוד אבא בחי' סוכ"ע לא שנה"י [שנצח הוד יסוד] דז"א נעשה מוחין לה

והנה נאמר בעץ חיים, שכעת, בזמן הגלות, נוקבא מקבלת את המוחין לא באמצעות ז"א, אלא מן המוחין העליונים — חכמה עילאה, יסוד אבא, בחינת סובב כל עלמין. אין הכוונה שנה"י דז"א נעשים לה למוחין,

עץ חיים אומר שבזמן הגלות נוקבא מקבלת את המוחין שלה לא באמצעות ז"א, אלא ישירות מן המוחין העליונים: חכמה עילאה, יסוד אבא, סובב כל עלמין. אין היא מקבלת את נה"י דז"א, החלקים התחתונים של המבנה שמעליה, שבדרך כלל נעשים לה למוחין.

אלא מוחין דז"א עצמו שהיה לוקח מנה"י [מנצח הוד יסוד] דאוי"א [דאבא ואימא] עתה שהוא בבחי' דורמיטא לוקחת הנוקי' [הנוקבא] אותם המוחין⁴⁰ (וע' בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער הפורים פרק⁴¹ ה').

אלא את המוחין של ז"א עצמו, שהוא היה מקבל מנה"י דאבא ואמא; וכעת, כשהוא במצב של דורמיטא, נוקבא מקבלת את אותם מוחין. (ועיינו בפרי עץ חיים, שער הפורים, פרק ה').

אלא היא מקבלת את המוחין של ז"א עצמו, שהוא היה מקבל מנה"י דאבא ואמא; כעת, כשהוא במצב של דורמיטא, "שינה", הם עוברים אליה. המאמר עצמו מפנה את הקורא לפרק הפורים שבפרי עץ חיים.

והענין למשל כמו שהאדם יכול לדבר דברי חכמה ודעת שבמוחו בלי אמצעות המדות שכלב כן עד"מ בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] המתלבש תוך כ"ע [כל עלמין] להחיותם ולקיימם בא לחיות

והענין, בדרך משל: כשם שאדם יכול לומר דברי חכמה ודעת המצויים במוחו, בלי שהמדות שכלב ישמשו לו אמצעי, כך גם, בדרך משל, בחינת ממלא כל עלמין, המתלבשת בתוך כל העולמות כדי להחיותם ולקיימם, מקבלת את חיותה

משל: אדם יכול לומר דברים שמקורם בחכמה שבמוחו, בלי שרגשות הלב יעברו ביניהם. כך גם אור הממלא כל עלמין, המתלבש בעולמות כדי להחיותם, יכול לקבל את חיותו שלו ישירות.

זה המשכת החיות מחיי החיים מקור החיים העליונים הנק' חכמה עלאה סוכ"ע בלתי התלבשות תחלה במדות הנק' ז"א ולהשתלשל בצמצומים רבים⁴² דרך נקבים וחלונות וזהו שאמרו ישראל בגלות

ממקור החיים העליונים — חיי החיים, הנקרא חכמה עילאה, סובב כל עלמין — בלי להתלבש תחילה במדות הנקראות ז"א ולרדת דרך צמצומים רבים, דרך נקבים וחלונות. וזהו שאמרו ישראל בגלות:

הוא מקבל מחכמה עילאה, "חיי החיים" וסובב כל עלמין, בלי שהשפע יעבור תחילה במדות של ז"א ויירד דרך צמצומים רבים. לפי המאמר, זהו מה שישראל אומרים בגלות.

כי אברהם לא ידענו כו'⁴³ כי אתה⁴⁴ ה' אבינו כו' כי כל נצוץ נפש כאו"א [כל אחד ואחד] מישראל אלהי אביו בעזרו אף קודם שפנה בבחי' פנים הני"ל כשיאמין אמונה אמיתית

"כי אברהם לא ידענו" וכו', "כי אתה ה' אבינו" וכו'. שכן, בכל ניצוץ של נפש, של כל אחד ואחת מישראל, "אלקי אביו בעזרו", עוד לפני שפנה בדרך של הפנים הנזכרת לעיל, כאשר הוא מאמין אמונה אמיתית

זעקת ישראל, "כי אברהם לא ידענו... כי אתה ה' אבינו", פירושה שהמדות, המסומלות באברהם, אינן מגיעות אלינו כעת, אבל אבינו — חכמה עילאה — מגיע אלינו. לכן "אלקי אביו" מסייע לכל נשמה יהודית, עוד לפני שפנתה אל ה', בתנאי שהיא מאמינה אמונה אמיתית.

כי אתה אבינו בחי' סוכ"ע דכולא קמיה כלא חשיבא ואכל בי עשרה⁴⁵ שכינתא שריא ובבחי' סוכ"ע אין עונות מבדילין ומפסיקין בין ישראל כו'

ש"אתה אבינו" — בחינת סובב כל עלמין, שלפניו הכול נחשב כלא; ו"בכל בי עשרה שכינתא שריא"; ובבחינת סובב כל עלמין אין העונות מבדילים ומפסיקים בין ישראל וכו';

האמונה היא ש"אתה אבינו" — האור המקיף, שלפניו הכול נחשב כלא. השכינה שורה בכל כינוס של עשרה, ובדרגה זו אין העונות מבדילים בין ישראל לבין ה'.

לה' חטאת נושא עון זדונות נעשו כזכיות⁴⁶ כו' כי בבחי' סוכ"ע אין העולם מפסיק כלל

"לה' חטאת", "נושא עון", "זדונות נעשו כזכיות" וכו'. שכן, בבחינת סובב כל עלמין העולם אינו מפסיק כלל,

בדרגה זו החטא אינו מנתק. "לה' חטאת" מזכיר את שער יום הכיפורים שהגורל "לה'" נפל עליו והוא נעשה חטאת, כפי שמוסבר בפסוק 25 באותם מונחים; ה' "נושא עון", וכפי שאומרת הגמרא על תשובה, זדונות נעשים זכיות. לפני סובב כל עלמין העולם אינו מפסיק כלל.

כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] **הן הן גבורותיו**⁴⁷ **עובדי כוכבים מרקדים בהיכלו וכמשל הזכוב המהלך בקצה הבית שאין תופס מקום וגם משל זה אינו אלא לשכל אנושי**

כמאמר רז"ל: "הן הן גבורותיו" — **עובדי כוכבים מרקדים בהיכלו; וכן כמשל הזכוב ההולך בקצה הבית, שאינו תופס מקום. ואף משל זה אינו אלא לפי שכל אנושי;**

חז"ל אמרו שגבורתו של ה' מתבטאת בכך שהוא מתאפק כאשר עובדי כוכבים משתוללים בהיכלו; המאמר מביא זאת כדי להראות שבעולם אין דבר שמפסיק לפניו ברמת סובב כל עלמין. כמו זכוב ההולך בקצה הבית ואינו תופס מקום, כך העולם נחשב כלא לפניו; אך גם הדימוי הזה נועד רק להבנה האנושית.

אבל באמת אין ערוך כלל העדר תפיסת מקום של בחי' עולמות עו"ת [עליונים ותחתונים] **לגבי בחי' הוי"ה סוכ"ע ח"ע** [חכמה עילאה]⁴⁸ **ולע"ל** [ולעתיד לבוא] **כתיב כשינקום ילבש בגדי נקם תלבושת.**⁴⁹

אבל באמת אין שום יחס בין העדר תפיסת המקום של מדרגות העולמות, העליונים והתחתונים, לבין בחינת הוי", סובב כל עלמין, חכמה עילאה. ועל זמן הגאולה נאמר: "כשינקום ילבש בגדי נקם תלבושת".

לאמיתו של דבר, העולמות "תופסים מקום" בפני הוי", האור המקיף, פחות לאין שיעור מזכוב בבית. ועל העתיד אומר ישעיהו שהי' "ילבש בגדי נקם".

פי' שיצמצם א"ע [את עצמו] **בכמה צמצומים עד שיתלבש במדות עליונות ומשם יוכל להשתלשל בצמצומים רבים שיוכל להיות בחי' נקמה מעובדי כוכבים המרקדים בהיכלו כו'.**

כלומר, הוא יצמצם את עצמו בכמה צמצומים, עד שיתלבש במדות העליונות; ומשם יוכל להשתלשל בצמצומים רבים, כך שתהיה בחינת נקמה בעובדי כוכבים המרקדים בהיכלו וכו'.

כדי לבצע דין, ה' כביכול צריך להתלבש: לצמצם את אורו לתוך המדות העליונות ולהשתלשל דרך צמצומים רבים. רק אז יוכלה להיות נקמה בעובדי כוכבים המשתוללים בהיכלו, שכן ברמת האור המקיף עצמו העולם כלל אינו תופס מקום.

13 וז"ש [וזהו שכתוב] **ואני תפלה.**⁵⁰ **ואני בתוך הגולה**⁵¹ **כשהוא בבחי' הנ"ל היא עצמה בחינת תפלה שא"צ** [שאינו צריך / שאינו צריך] **להמשיך דרך המדות עליונות כי אתה אבינו אבא יסד ברתא.**⁵²

וזהו [פירוש] הכתוב: "ואני תפלה". "ואני בתוך הגולה" — כשהיא במצב המתואר לעיל, היא עצמה בחינת תפלה, ואין צורך להמשיך באמצעות המדות העליונות, שכן "אתה אבינו" — "אבא יסד ברתא".

את דברי המשורר "ואני תפלה" קוראים כדבריה של מלכות, בצירוף דברי יחזקאל "ואני בתוך הגולה". בגלות היא מקבלת ישירות מלמעלה, והיא עצמה תפלה; אין היא צריכה להמשיך באמצעות המדות העליונות, שכן "אתה אבינו", וכדברי זוהר: "אבא יסד ברתא".

אבל כשאינה בתוך הגולה אז היא בחי' פכ"פ [פנים בפנים] שואלת צרכיה מז"א בעלה כמ"ש נפשי בשאלתי.⁵³

אבל כשאינה בתוך הגולה, היא בבחינת פנים בפנים, ושואלת את צרכיה מז"א, בעלה, כמו שכתוב: "נפשי בשאלתי".

מחוץ לגלות היא עומדת פנים בפנים מול ז"א, "בעלה", ושואלת ממנו את צרכיה, כפי שאסתר ביקשה מן המלך: "נפשי בשאלתי".

וז"א נקי בעל תפלה. אבל בגולה ואני תפלה היא עצמה תפלה לי [לשון] התקשרות חכמה תתאה בחי'ע [בחכמה עילאה]:

וז"א נקרא "בעל תפלה". אבל בגלות, "ואני תפלה" — היא עצמה תפלה; תפלה מלשון התקשרות חכמה תתאה בחכמה עילאה.

לכן ז"א נקרא "בעל תפלה" — בעל גם במשמעות של אדון: זה שאליו היא מביאה את בקשותיה. אבל בגלות היא עצמה תפלה, שכן תפלה פירושה התקשרות: חכמה תתאה, מלכות, מתקשרת ישירות בחכמה עילאה.

14 וזהו כי אברהם לא ידענו⁵⁴ למעלה מבחי' אהוי"ר [אהבה ויראה] אלא שאח"כ בהתבוננות זו כי אתה אבינו יבא מזה לאהוי"ר [לאהבה ויראה] בחי' פכ"פ [פנים בפנים] רשפי אש⁵⁵ התשוקה להוי"ה לבדו שהוא ענין נסירה⁵⁶ להחזירה פכ"פ [פנים בפנים] ו' מדות עד יוה"כ [יום הכפורים].

וזהו [פירוש] "כי אברהם לא ידענו": למעלה מבחינת אהבה ויראה. אלא שלאחר מכן, באמצעות התבוננות זו — "כי אתה אבינו" — יבוא ממנה לאהבה ויראה בבחינת פנים בפנים, שלהבות אש של כמיהה להוי"ה לבדו. זהו ענין הנסירה, כדי להשיבה פנים בפנים — שש המדות — עד יום הכיפורים.

"כי אברהם לא ידענו" פירושו גם שהאמונה ב"כי אתה אבינו" נמצאת למעלה מאהבה ויראה, המדות. אך התבוננות בכך לאחר מכן מביאה את האדם לאהבה ויראה "פנים בפנים", לשלהבות של כמיהה לה' בלבד. זו הנסירה — הפרדת מלכות מגבו של ז"א, כדי שתוכל לשוב ולעמוד פנים בפנים; התהליך מתקדם דרך המדות בימים שעד יום הכיפורים.

15 וזהו שביטל יוחנן כה"ג [כהן גדול] המעוררים⁵⁷ שאומרים עורה למה תישן⁵⁸ כי באמת כי אתה אבינו כנ"ל. רק ז"א בבחי' דורמיטא.

וזהו הטעם שיוחנן כהן גדול ביטל את המעוררים, שהיו אומרים: "עורה, למה תישן?" — שהרי באמת "כי אתה אבינו", כנזכר לעיל; אלא שז"א נמצא במצב של תרדמה.

יוחנן כהן גדול ביטל את ה"מעוררים", שהיו קוראים את הפסוק "עורה, למה תישן?". הסיבה לכך, אומר המאמר, היא שבאמת "אתה אבינו" לעולם אינו ישן; רק ז"א נמצא בתרדמה.

וזוהו כי נפילתי קמתי⁵⁹ פיי בעת נפילה עצמה⁶⁰ קמתי כי מקבלת מוחין שלא עיי ז"א.

וזוהו [פירוש] "כי נפילתי קמתי": כלומר, דווקא בשעת הנפילה עצמה קמתי, משום שהיא מקבלת את המוחין שלא באמצעות ז"א.

את דברי מיכה "כי נפילתי קמתי" מפרשים "דווקא בנפילתי קמתי": ברגע הגלות מלכות מקבלת את המוחין ישירות מחכמה שלמעלה, ולא באמצעות ז"א.

גם נפלה לא תוסיף קום⁶¹ פיי שאין יכול להיות קימה גדולה ביותר מן עת הנפילה כו'.

וכן "נפלה, לא תוסיף קום": כלומר, לא תיתכן קימה גדולה יותר מן הקימה שבשעת הנפילה עצמה, וכי.

את דברי עמוס "נפלה, לא תוסיף קום" מפרשים באותו אופן: אין קימה גדולה יותר מזו שמתרחשת בתוך הנפילה עצמה.

רק כי כוונת הבריאה היה על התגלות אלקות וזהו שלא בעת הגלות כי אז הוא יותר התגלות⁶² נראה לעין ולעתיד ישתמשו שני מלכים בכתר אחד.⁶³

אלא שתכלית הבריאה הייתה גילוי אלקות, וזהו שלא בזמן הגלות, כי אז יש גילוי רב יותר, הנראה לעין. ולעתיד ישתמשו שני מלכים בכתר אחד.

אולם הגלות אינה התכלית: הבריאה נועדה לגילוי אלקות, גילוי רב יותר ונראה לעין כשאינן גלות. לעתיד ישתמשו שני מלכים בכתר אחד, אף שבגמרא הלבנה טוענת שאין הם יכולים לעשות זאת.

פיי שיהיה זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא] שוים בקומתם שתקבל המוחין מאו"א [מאבא ואימא] כמו שמקבל הז"א ואף שגם עתה מקבלת מאבא. אבל אז תהיה בסוד א"ח [אשת חיל] עט"ב [עטרת בעלה] וגם המדות לא יהיו בבחינת דורמיטא.

כלומר, ז"א ונוקבא יהיו שווים בקומתם, כך שהיא תקבל את המוחין מאבא ואמא כפי שז"א מקבל. ואף שגם עכשיו היא מקבלת מאבא, אז תהיה בסוד "אשת חיל עטרת בעלה", וגם המדות לא יהיו במצב של תרדמה.

אז ז"א ונוקבא יהיו שווים בקומתם, והיא תקבל את המוחין מאבא ואמא כפי שהוא מקבל. גם עכשיו היא מקבלת מאבא, אך אז תהיה "עטרת בעלה", והמדות כבר לא יהיו בתרדמה.

16 וזה סוד הויות הפוכות הנקי' ה"ג [חמש גבורות] אב"א [אחור באחור]. אבל כשבאו סוד ה"ח [ה' חסדים] מפרשין להון להיות פכ"פ [פנים בפנים] ובאדם עצמו⁶⁴ גם כן הנפש החיונית חפצה בענייני העולם הזה בחי' אב"א [אחור באחור].

וזהו סודם של שמות הוי' ההפוכים, הנקראים חמש הגבורות, בחינת אחור באחור. אך כאשר בא סוד חמש החסדים, הם מפרידים ביניהם ומעמידים אותם פנים בפנים. וכן גם באדם עצמו: הנפש החיונית חפצה בענייני העולם הזה — בחינת אחור באחור;

מצב האחור באחור מקביל בקבלה לחמש הגבורות, כוחות הריסון, המתבטאות בצורות הפוכות של שם הוי'. כאשר באות חמש החסדים, הן מפרידות בין ז"א לנוקבא, כדי שיוכלו לפנות פנים אל פנים; וכך גם באדם: רצונה של הנפש החיונית בענייני העולם הזה הוא מצב של אחור באחור.

אבל בשכל הרצון אל הוי"ה היא בבחי' נסירה פכ"פ [פנים בפנים].^{65, 66, 67, 68} ובענייני עוה"ז צ"ל הכל בבחי' אחוריים דאפי' [דאפילו] בענייני זיווג ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] כאלו כפאו שד⁶⁹ וכ"ש [וכל שכן] כש"ד [כשארי דברים]:

אך בשכל, כאשר הרצון הוא אל הוי', האדם נמצא בבחינת הנסירה, פנים בפנים. ובענייני העולם הזה הכול צריך להיות בבחינת אחור; שהרי אפילו בנוגע לענייני זיווג אמרו רבותינו ז"ל: "כאילו כפאו שד", וכל שכן בשאר העניינים.

אך בשכל, כאשר רצונו של האדם מופנה אל ה', הוא נמצא במצב של נסירה, ופונה פנים אל פנים. כלפי העולם נותנים רק את ה"אחור": חז"ל תיארו אפילו את הזיווג כנעשה "כאילו כפאו שד", ולא מתוך רצונו שלו, וכל שכן שאר ענייני העולם.

קטע 4 • 171-20

אור הפורים במקום הנמוך ביותר

17 והנה פורים ויו"כ [ויום כפור] הוא בחד דרגא^{70, 71} הארת יסוד אבא בנוק' [בנוקבא]⁷² והארתו יוצא עד למטה לבי"ע. כי הנה כל המועדים בטלים חוץ מפורים והלכות.

והנה, פורים ויום הכיפורים הם באותה מדרגה: הארת יסוד אבא בנוקבא, והארתה מגיעה עד למטה, לבריאה, ליצירה ולעשיה. שכן כל המועדים עתידים להתבטל, חוץ מפורים ומהלכות.

פורים ויום הכיפורים שייכים לאותה מדרגה: בשניהם מאיר יסוד אבא בנוקבא, והארה זו מגיעה עד למטה, לבריאה, ליצירה ולעשיה. משום כך נאמר שכל המועדים עתידים להתבטל, חוץ מפורים, וכן שהלכות התורה לא יתבטלו.

כי הנה ידוע ממשל הארי⁷³ שהוא מחיות טמאות ובמרכבה הקדושה פני אריה אל הימין⁷⁴ מפני שמרוב מדרגתו הגבוה אין לו כלים במה להתלבש עדיין

ידוע המשל מן האריה, שהוא מבין החיות הטמאות, ואילו במרכבה הקדושה נאמר "פני אריה אל הימין": מפני שמדרגתו גבוהה מאוד, עדיין אין לו כלים שיוכל להתלבש בהם

משל ידוע מסביר מדוע האור הגבוה ביותר מגיע למקום הנמוך ביותר. האריה הוא חיה טמאה, ובכל זאת במרכבה הקדושה נאמר "פני אריה אל הימין", מפני שמקורו גבוה כל כך, שאין לו כלי מתאים להתלבש בו.

אלא במקום היותר נמוך והוא בבהמה טמאה במקום קליפות. משא"כ בטהורה היה הכלי מתבטל מפני האור.

אלא דווקא במקום הנמוך ביותר, בבהמה טמאה, במקום הקליפות. לעומת זאת, בבהמה טהורה הכלי היה מתבטל מפני האור.

לכן האור יכול להתלבש רק במקום הנמוך ביותר: בבהמה טמאה, בתחום הקליפות, המסתירות את הקדושה. בבהמה טהורה הכלי היה מתבטל מפני אור גדול כל כך.

18 וכ"כ [וכמו כן] הארת ח"ע [חכמה עילאה] מוכרח להתלבש במקום היותר נמוך. דהיינו עניני הלכות טמא כשר כו' שהוא התגלות הרצון העליון שבח"ע [שבחכמה עילאה] בעניני זה העולם.

כך גם הארת החכמה העילאה חייבת להתלבש במקום הנמוך ביותר, כלומר בעניני ההלכות — מה טמא, מה כשר וכ' — שהם גילוי הרצון העליון שבחכמה העילאה בעניני העולם הזה.

בדומה לכך, אור החכמה העילאה מתלבש במקום הנמוך ביותר: בדיני התורה הנוגעים לעולם הזה, מה טמא ומה כשר. דינים אלה מגלים את רצונו העליון של ה', ששורשו בחכמתו, בענינים הגשמיים ביותר.

וזהו ומרדכי יצא מלפני המלך.⁷⁵ מרדכי ח"ע [חכמה עילאה] יצא מבחי' מל' בלבוש מל' הם ענינים גשמיים ויעבור מרדכי⁷⁶ כמבואר בע"ח [בעץ חיים] שהוא יוצא כו':

וזהו [פירוש] "ומרדכי יצא מלפני המלך". מרדכי הוא החכמה העילאה; הוא יצא מבחינת מלכות, כ"לבוש מלכות" — כלומר בענינים גשמיים. ו"יעבור מרדכי", כפי שמבואר בעץ חיים, שהוא יוצא וכ'.

זהו "ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות": מרדכי מייצג את החכמה העילאה, היוצאת ממלכות כשהיא לבושה כ"לבוש מלכות", כלומר בענינים גשמיים. "ויעבור מרדכי" מתייחס לאותה יציאה, כפי שמבואר בעץ חיים.

19 והנה כתיב אותותינו לא ראינו⁷⁷ אין עוד נביא ולא אתנו יודע עד מה. שבזמן הגלות על הרוב כל הנסים והנפלאות נעשים דרך הטבע

והנה כתוב: "את אותותינו לא ראינו; אין עוד נביא, ואין מי שבתוכנו שיודע עד מתי". שכן בזמן הגלות, בדרך כלל, כל הנסים והנפלאות נעשים בדרך הטבע,

בעל המזמור מקונן: "את אותותינו לא ראינו; אין עוד נביא". הדברים מתארים את הגלות: רוב הנסים מתרחשים אז באמצעות הטבע.

כמו אצל אחשוורוש שלא היה דבר נראה לעין שהוא למעלה מהטבע רק ע"י אהבת אסתר ומ"מ נראה בחוש שכל הסבות היו רק למעלה מהטבע והוא שהנס נשתלשל ובא

כמו אצל אחשוורוש, שלא היה דבר שנראה לעין כחורג מן הטבע, מלבד אהבתו לאסתר; ובכל זאת ברור לכל שהסיבות כולן היו למעלה מן הטבע. והטעם לכך הוא שהנס ירד והגיע

כך היה אצל אחשוורוש: לא התרחש דבר שנראה לעין כעל־טבעי, מלבד אהבתו של המלך לאסתר; ובכל זאת ברור שכל הסיבות היו למעלה מן הטבע. הנס ירד והתלבש בטבע.

ע"ד הטבע⁷⁸ מפני כי כשהיו המדות עליונות מאירים פב"פ [פנים בפנים] היו התגלות המדות עליונות בבי"ע כמ"ש מוליך לימין משה.⁷⁹

בדרך הטבע; שכן כאשר המדות העליונות האירו פנים אל פנים, התגלו המדות העליונות בבריאה, ביצירה ובעשיה, ככתוב: "שהולך לימינו של משה".

הסיבה לכך היא שכאשר המדות העליונות האירו פנים אל פנים, הן התגלו בגלוי בעולמות התחתונים, כמו אצל משה: "שהולך לימינו של משה". כעת, כשהן מאירות רק מאחור, הנס מוכרח לבוא באמצעות הטבע.

20 ולכן היו נביאים פ"י שלוחים ממדות דקדושה ובא לדבור שלהן בורא ניב שפתים⁸⁰ וכל הנביאים הם מנ"ה [מנצח והוד] דאצי".

לכן היו נביאים — כלומר, שליחים של מדות הקדושה — והדבר בא לידי ביטוי בדיבורם: "יוצר ניב שפתים". כל הנביאים הם מבחינת נצח והוד דאצילות.

כאשר המדות האירו פנים אל פנים היו נביאים: שליחים של המדות הקדושות, שדרכם דבר ה' בא לידי ביטוי בדיבור אנושי, כפי שאומר ישעיהו, שה' "יוצר ניב שפתים". כל הנבואה באה מבחינת נצח והוד דאצילות.

פ"י נוי"ה [נצח והוד] הם תרי פלגי דגופא כליות יועצות⁸¹ מבשלי הזרע היאך תהיה ההמשכה מן כחי יסוד כידוע והם לבר מגופא.

כלומר, נצח והוד הם "תרין פלגי גופא", "הכליות יועצות", המבשלות את הזרע — כיצד תהיה ההמשכה מבחינת יסוד, כידוע; והם "לבר מגופא".

נצח והוד הם "תרין פלגי גופא", וכמו הכליות, ש"יועצות" ומבשלות את הזרע, הם קובעים כיצד תעבור ההמשכה דרך יסוד. הם "לבר מגופא".

פיי שאינם מעצמות הגוף שהם המדות חו"ג [חסד וגבורה] רק שלוחים לשלוח דבר מפניהם והוא ענין נביאים וכשנסתלקו המדות⁸² ונשאר ההארה ממקום יסוד אבא כו' צריך להתלבש בדברים תחתונים ע"פ הטבע שהוא בחי' אלקים גימטריא הטבע:^{83, 84}

כלומר, הם אינם מעצמות הגוף, שהן המדות חסד וגבורה, אלא שליחים בלבד, להוציא דבר מלפניהם; וזהו ענינם של הנביאים. וכאשר המדות הסתלקו ונותרה ההארה ממקום יסוד אבא וכו', היא צריכה להתלבש בדברים תחתונים, על פי הטבע, שהיא בחינת אלקים, שגימטרייתה כגימטריית הטבע.

כלומר, הם אינם עצמות הגוף — המדות חסד וגבורה — אלא שליחים המעבירים דבר מלפניהם; וזהו ענינם של הנביאים. כאשר המדות הסתלקו ונותר רק אור יסוד אבא, הוא היה צריך להתלבש בדברים תחתונים, במסגרת הטבע: שם אלקים, שערכו המספרי (86) שווה לערכה של המילה "הטבע".

קטע 5 • ו' 21-26

אסתר, המן והגורל

21 וצריך להבין הנהגת אסתר שעשתה הכל מעצמה⁸⁵ בלי עצת מרדכי ועשתה סעודה פעמיים. היות רחל עקרת הבית כל עניני הנהגת עולם שייך אצלה.

כעת עלינו להבין את התנהגותה של אסתר, שעשתה הכול על דעת עצמה, בלי עצתו של מרדכי, וערכה משתה פעמיים. [הדבר נובע מכך] שרחל היא עקרת הבית: כל עניני הנהגת העולם שייכים לה.

שאלה על הסיפור: מדוע אסתר פעלה לגמרי על דעת עצמה, בלי עצתו של מרדכי, ומדוע ערכה שני משתאות? התשובה היא שאסתר היא רחל, מלכות, "עקרת הבית", שהנהגת העולם שייכת לה.

ובעלה מרדכי יסוד אבא שלקחה לו לבת⁸⁶ בטח בה לב בעלה⁸⁷ שבדאי לא תעשה דבר שלא כהוגן ח"ו [חס ושלום].

ומרדכי בעלה — יסוד אבא — "לקחה לו לבת": "בטח בה לב בעלה", שהיא בוודאי לא תעשה דבר שאינו ראוי, חס ושלום.

"בעלה", מרדכי, הוא יסוד אבא, "שלקחה לו לבת"; כמו בעלה של אשת חיל, "בטח בה לב בעלה", שהיא לא תעשה דבר שאינו ראוי.

22 ולכן עשתה בעצמה סעודה פעמיים עד שהגביהה את המן וקרבתו⁸⁸ יותר מדאי אל הקדושה ואז היתה מפלתו מאליו

לכן ערכה אסתר בעצמה משתה פעמיים, עד שהעלתה את המן וקירבה אותו יותר מדי אל הקדושה, ואז נפילתו התרחשה מאליה;

זו הסיבה שאסתר ערכה שני משתאות: כדי להעלות את המן ולקרב אותו יותר מדי אל הקדושה, וכך שייפול מעצמו.

כי הקליפה לא תוכל לקבל חיות ויניקה להיות יש ודבר בפ"ע [בפני עצמו] אלא כשהוא מרוחק מהקדושה וכל מה שהוא יותר קרוב אל הקדושה מתבטל מאליו כהמס דונג מפני אש.⁸⁹

כי הקליפה אינה יכולה לקבל חיות ויניקה ולהיות ישות ודבר בפני עצמו, אלא כשהיא רחוקה מן הקדושה; וכל מה שקרוב יותר אל הקדושה מתבטל מאליו, "כדונג הנמס מפני האש".

הקליפה, הכוח המסתיר את הקדושה, יכולה לקבל חיות ולהתקיים כ"משהו" נפרד רק כשהיא רחוקה מן הקדושה. כשמקרבים אותה אל הקדושה, היא מתמוססת מעצמה, "כדונג הנמס מפני האש".

23 ולכן קרבה את המן בתכלית הקירוב להושיבו בסעודות המלך והמלכה. כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] כד אריה וארייתא קיימי^{90, 91} ווי למאן דעבר בינייהו. וכשראתה בסעודה ראשונה שהוא עדיין יש עשתה סעודה שניה עד שפני המן חפו.⁹²

לכן קירבה את המן עד הקצה, והושיבה אותו בסעודות המלך והמלכה, כדברי חז"ל: "כאשר האריה והלביאה עומדים [יחד], אוי למי שעובר ביניהם". וכשראתה בסעודה הראשונה שהוא עדיין בבחינת "יש", ערכה סעודה שנייה, עד ש"פני המן כוסו".

אסתר קירבה את המן ככל האפשר והושיבה אותו בסעודות המלך והמלכה; כדברי חז"ל, "כאשר האריה והלביאה עומדים יחד, אוי למי שעובר ביניהם", והעמדת המן ביניהם הביאה לנפילתו. לאחר הסעודה הראשונה הוא עדיין עמד בבחינת "יש", ולכן ערכה סעודה שנייה, עד ש"פני המן כוסו".

24 וזהו יבא המלך והמן היום⁹³ כי גלו לכבל שכינה עמהם⁹⁴ והיתה בו בגלות. ואסתר היא עקרת הבית בקדושה

וזהו [הפירוש של] "יבוא המלך והמן היום": כאשר יצאו לגלות בבל, השכינה הייתה איתם, והיא הייתה בגלות בתוכו. ואסתר היא עקרת הבית שבקדושה,

הזמנתה של אסתר, "יבוא המלך והמן היום", רומזת לגלות: כאשר ישראל יצאו לגלות בבל, השכינה הלכה איתם, והיא הייתה בגלות "בתוכו" — בתוך הקליפה שהמן מייצג. אסתר היא "עקרת הבית" של הקדושה.

ע"פ פשוט ובקליפות נאמר אל תהי תקוה תיק ונרתק לו"ה להפריד מי"ה והיא קרבה את המן כ"כ [כל כך] עד שנתבטל מאליו ונשאר צירוף הוי"ה ואותו תלו על העץ

על פי הפשט; ואילו על הקליפות נאמר: "אל תהי תקווה" — תיק ונרתק לו"ה, כדי להפריד [אותה] מי"ה. והיא קירבה את המן כל כך, עד שהתבטל מאליו, ונשאר צירוף הוי"ה; ואותו תלו על העץ,

על הקליפות, לעומת זאת, נאמר "אל תהי תקווה", מילים מברכת העמידה נגד המלשינים: "תקווה" נקראת גם "תיק" — נרתיק לאותיות ו"ה. הקליפה היא נרתיק שמפריד את ו"ה של השם מי"ה. אסתר קירבה את המן כל כך, עד שהתבטל; שם הוי"ה חזר להיות שלם, והמן נתלה.

כי המן הפיל פור הוא הגורל. לפני המן⁹⁵ שהפילו לפניו ולא הוא בעצמו שהקליפה רוצה להדמות לקדושה כקוף בפני אדם.⁹⁶

כי "המן הפיל פור הוא הגורל". "לפני המן" — כלומר, שהפילו את הפור לפניו, ולא שהוא עצמו הפיל אותו; שהרי הקליפה רוצה להידמות לקדושה, כמו קוף בפני אדם.

הפסוק אומר שהפור הוטל "לפני המן", ולא על ידו: הקליפה רוצה לחקות את הקדושה, שבה מטילים את הגורל "לפני ה'", כמו שקוף מחקה אדם.

25 וענין הגורל במקדש הוא שהמפיל הגורל קודם שיפול הגורל אינו יודע היאך יפול לזה או לזה ומסכים דעתו על השעיר שהוא לעזאזל

ענין הגורל במקדש הוא שמי שמטיל את הגורל אינו יודע, לפני שהגורל נופל, כיצד יפול — על שעיר זה או על שעיר זה; והוא גומר בדעתו ביחס לשעיר שהוא לעזאזל.

ביום הכיפורים בבית המקדש הטילו גורלות על שני שעירים: אחד "לה" ואחד "לעזאזל". המטיל אינו יכול לדעת מראש כיצד יפול הגורלות, והוא גומר בדעתו שאחד השעירים הוא לעזאזל.

ואם יפול עליו הגורל לה' יהיה חטאת⁹⁷ לה' ששם אין עונות מבדילין⁹⁸ וזדונות נעשו כזכויות.^{99, 100}

ואם נפל עליו הגורל "לה", יהיה חטאת לה'; שכן שם אין העוונות מבדילים, והזדונות נעשים כזכויות.

אך אם הגורל "לה" נפל דווקא על אותו שעיר, הוא נעשה חטאת לה'. הגורל מגיע אפוא למדרגה שבה העוונות אינם מבדילים והזדונות נעשים כזכויות — מדרגת האור המקיף המתוארת בפסוק 12.

26 ולכן הגורל לפני¹⁰¹ ה' דייקא במקדש כי מדרגה זו גבוה וזהו שרצה המן שרש עשו להגביה כנשר בגסות הרוח והתנשאות לדמות לקדושה ולהפיל גורל לפני המן

לכן הגורל הוא "לפני ה'", דווקא במקדש, שכן מדובר בבחינה נעלית. משום כך רצה המן, שורשו של עשו, להתרומם כנשר מתוך גסות רוח והתנשאות, להידמות לקדושה ולהטיל גורל "לפני המן";

לכן הגורל מוטל "לפני ה'", במקדש, משום שהוא מגיע לבחינה כה נעלית. המן, ששורשו בעשו, רצה מתוך גאוותו להתרומם כנשר ולחקות את הקדושה, ולכן גם הוא הטיל גורל "לפני המן".

לכן עשה עץ נ' אמה דטומאה דקליפה דבריאה נגד נו"ן אמה דמרדכי דקדושה¹⁰² נש"ב [נ' שערי בינה] ורצה לתלות את מרדכי וליקח חיות מרדכי דקדושה בבית המן.

לכן עשה עץ בגובה חמישים אמה, מצד הטומאה של קליפת בריאה, כנגד חמישים האמה של מרדכי שבקדושה — חמישים שערי בינה — ורצה לתלות את מרדכי וליטול את החיות של מרדכי שבקדושה ולהכניסה לבית המן.

הוא עשה עץ בגובה חמישים אמה מטומאת קליפת בריאה, כנגד חמישים שבקדושה — חמישים שערי בינה של מרדכי. הוא התכוון לתלות את מרדכי ולמשוך את החיות של מרדכי שבקדושה אל ביתו.

וכתיב אשר שלט האדם באדם לרע לו.¹⁰³ חיל בלע ויקיאנו¹⁰⁴ אדם בליעל רוצה לחטוף יניקה מהקדושה ונהפוך הוא¹⁰⁵ שבית המן ניתנה למרדכי דוקא:

ונאמר: "כאשר שלט האדם באדם לרע לו". "חיל בלע ויקיאנו": האדם הבליעל רוצה לחטוף יניקה מן הקדושה, אך "ונהפוך הוא" — בית המן ניתן דווקא למרדכי.

קהלת מדבר על "כאשר שלט האדם באדם לרע לו", ואיוב על מי ש"חיל בלע ויקיאנו": האדם השפל מנסה לחטוף יניקה מן הקדושה, אך הדבר מתהפך עליו. כפי שנאמר במגילה, "ונהפוך הוא", ובית המן ניתן למרדכי.

בעבודה

גם לפני שאדם מפנה את פניו אל ה', אמונה אמיתית ופשוטה ש"אתה אבינו" — שכל מה שלפניו הוא כאין — מחברת אותו לאור ששום חטא ושום עולם אינם יכולים לחסום. מכאן עליו להוסיף ולהתבונן בכך, עד שהדבר יעורר בו אהבה ויראה "פנים בפנים" וכמיהה לה' בלבד, בעוד שלענייני העולם הזה הוא נותן רק את "אחוריו", ועוסק בהם לא מתוך רצונו שלו.

שאלות לשיחה

1. מדוע המאמר מכנה את ירידת הגלות עצמה עלייה (פסקה 15), ומדוע היא עדיין אינה תכלית הבריאה?
2. כיצד משל הדיבור בדברי חכמה ללא המדות שכלב מסביר את קבלת מלכות ישירות מחכמה עילאה?
3. מדוע האור העליון ביותר צריך להתלבש במקום הנמוך ביותר — באריה, בהלכות ובנס הפורים המוסתר בטבע?
4. מה פירוש הדבר שאדם מפנה את "פניו" אל ה' ורק את "אחוריו" אל העולם (פסקאות 11 ו-16)?
5. מדוע קירבה אסתר את המן אל הקדושה במקום להשאירו רחוק ממנה?

הערות

פסוקה 1

1 כי אברהם לא ידענו

בהערות קה"ת מצוין כי תמליל אחר של מאמר זה נדפס שם, בנוסח הקרוב לזה של תורה אור אך בתוספת הסברים רבים בסוגריים; כמה מהם מצוטטים בהערות הבאות.

הערת קה"ת

הנחה אחרת במאמרי אדה"צ נביאים ע' קצ. הלשון דומה לתנ"א, אבל בסוגרים מובא הרבה הסברים שמבארים הענין, כמה מהם מועתקים לקמן. ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. באוה"ת מג"א ע' קלא ד"ה ומרדכי יצא מצויין באחד מהכת"י שהוא ביאור על ד"ה זה. הגהות באוה"ת מג"א ע' ער. בתנ"א שהיה שייך להרה"ח ביחאווסקי מצויין על מאמר זה "פורים תקנו". בלקו"ת שה"ש ג, א מצייין: "גבי פורים בד"ה כי אברהם לא ידענו".

2 כי אברהם לא ידענו

תפילתו של ישעיהו: "כי אתה אבינו, כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו; אתה ה' אבינו, גואלנו". המאמר פותח בפסוק זה ומבאר אותו (פסוקה 12) כזעקתם של ישראל בגלות, כאשר האור מגיע מ"אבינו", החכמה העליונה, ולא באמצעות המדות.

Isaiah 63:16 ישעיהו ס"ג:ט"ז

פִּי־אֲתָה אֲבִינוּ כִּי אֲבִרְךָהּ לֹא יֵדְעֵנוּ וְיִשְׂרָאֵל לֹא יִפְיָרְנוּ אֲתָה ה' אֲבִינוּ גִּאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ:

For Thou art our Father; for Abraham knoweth us not, and Israel doth not acknowledge us; Thou, O L-RD, art our Father, Our Redeemer from everlasting is Thy name

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י סג, טו.

3 בדרוש פורים הארת יסוד אבא בנוק' שלא ע"י ז"א

הפרק של האריז"ל על פורים: בזמן הגלות רחל (נוקבא) עומדת אחר באחור עם ז"א; בתקופת מרדכי הסתלקו ממנו המוחין של ז"א (דוךמיטא) ונכנסו לרחל, והוא של יסוד אבא שיצא אז מאיר שוב בכל פורים. זהו המאמר שהמאמר שלפנינו בא לבאר.

Pri Etz Chaim, Gate of The New Month, Chanukah, and Purim

5:4 פרי עץ חיים, שער ר"ח חנוכה ופורים ה'ד'

... אמנם בחי' הארה זו לא נמצא בז"א כלל בשום זמן, לטעם הנ"ל שיסודו ארוך, אמנם זאת בבחי' של יסוד דאבא, שמתגלה לחוץ מיסוד דרחל, ודאי שהיא הארה גדולה מאוד, שמתגלת הארת אבא אשר הוא טמיר וגניז מכולהו. והנה בחינת מרדכי, הוא סוד הארת יסוד אבא המתגלה בהיותו ברחל, כי מרדכי בא מאותו הבחינה, ומשם יונק שורש נשמתו, וזה סוד מרדכי, מרא דכיא, מר טהור, שהוא זך ונקי וב"ר, (ס"א - שלא נשברו מעולם בעולם התוהו, ונשאר זך ונקי) מצד אשר הוא היסוד דאבא. וזה סוד ואצבעותי מור עובר, והמבין ...

Pri Etz Chaim (Public Domain)

4 בלילה הזה נדדה

"באותו לילה הופרעה שנתו של המלך" — נקודת המפנה בסיפור פורים. פרי עץ חיים מפרש את "המלך" כז"א, ששנתו (דוךמיטא) הסתיימה כאשר

המוחין חזרו אליו; המאמר מצטט זאת בלשון "בלילה הזה".

Esther 6:1 אסתר ו':א'

בַּלַּיְלָה הַהוּא נִדְּדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לְהִבְיֵא אֶת־סֵפֶר הַזְכָּרֹנוֹת דְּבָרֵי הַיָּמִים וַיִּהְיוּ נִקְרָאִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:

On that night could not the king sleep; and he commanded to bring the book of records of the chronicles, and they were read before the king

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

5 ויעבור מרדכי

"מרדכי עבר ועשה את כל אשר ציוותה עליו אסתר". המאמר מצטט פסוק זה, בעקבות פרי עץ חיים, על האור של יסוד אבא העובר ויוצא למטה אל בריאה, יצירה ועשיה.

Esther 4:17 אסתר ד':י"ז

וַיַּעֲבֹר מֶרְדֳּכָי וַיַּעַשׂ כְּכָל אֲשֶׁר־צִוְּתָהּ עָלָיו אֶסְתֵּר:

So Mordecai went his way, and did according to all that Esther had commanded him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

אסתר ד, יז.

6 ומרדכי יצא

"ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות". הפסוק מצוטט יחד עם הפסוק הקודם בעניין יציאת האור אל העולמות התחתונים; פסוקה 18 מבארת זאת.

Esther 8:15 אסתר ח':ט"ו

וּמֶרְדֳּכָי יָצָא מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלִבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְחֹר וְעֵטְרַת זָהָב גְּדוֹלָה וְתִכְרִיר בּוֹץ וְאַרְגָּמָן וְהָעִיר שׁוֹשֵׁן צִהָלָה וְשִׂמְחָה:

And Mordecai went forth from the presence of the king in royal apparel of blue and white, and with a great crown of gold, and with a robe of fine linen and purple; and the city of Shushan shouted and was glad

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

אסתר ח, טו.

7 שכינ מאציל לנבראים צריך להיות ממוצע

באור התורה נשאל: מכיוון שאין כל השוואה בין הנבראים לבורא, כיצד ייתכן שיהיה ביניהם ממוצע? הרי אין דבר שיכול לתווך בין האינסופי לסופי, שכן בעיני האינסוף אחד ומיליון שווים. התשובה היא שהממוצע כולל את שני הצדדים (עיינו שם בהרחבה).

הערת קה"ת

באוה"ת אסתר ע' ער מצייין ע"ז "ולכאורה צ"ל כיון שהנבראים לגבי הבורא ית' אין להם ערך ויהיוס כלל איך שייך ממוצע ביניהם, וכמו שאין שייך שום ממוצע בין בלתי גבול למה שהוא בגבול כיון שלגבי בלתי גבול שזה אחת עם אלף אלפי אלפים כו', א"כ אין שום אמצעי ביניהם אלא או גבול או בלתי בע"ג כו'". ומתרחץ שבהממוצע ישנו ב' הבחי' ע"ש בארוכה. בענין מה שנתבאר כאן שהוא למעלה מסוכ"ע — בלקו"ת במדבר ט, א. ואתחנן יב, א. שמע"צ פו, ב. מצייין לכאן. ע"ש.

8 ע"ס דאצי שהם ממוצעים

קה"ת מונה את הקטע הזה בין המקומות המצטטים את הדברים. כשם שרוחו של משה הייתה צריכה להיאצל אל שבעים הזקנים כדי שיוכלו לשאת בעול העם, כך העולמות לא יכלו לקבל דבר מאור אין סוף אלא באמצעות ירידת האצילות, "כמבואר במאמר כי אברהם לא ידענו, שעשר הספירות שבאצילות הן ממוצעות בין המאציל לנבראים".

הערת קה"ת

בלקו"ת שלח מה, ב. קרח נג, ב. ואתחנן יב, א. ובאוה"ת בהעלותך ע' תכב. ובתורת שמואל תרכ"ח ע' קלה מציינים לכאן.

9 והתגלות מדותיו ית' בבחי' אצי' . . אלא לצורך נבראים

אור התורה שואל כיצד ייתכן שכל סדר האצילות קיים רק למען בריאה, יצירה ועשיה, אף שאין לנבראים שום ערך לעומת האצילות; ומשיב שאנו מוצאים דבר דומה בשמים ובמאורות, שנבראו למען העולם הזה התחתון. בספר שמות נאמר שאפילו האצילות נאצלה רק כדי שתגלה מלכותו וכבודו.

הערת קה"ת

ראה באור התורה בראשית כרך ד תרפט, ב שכי' ע"ז: ואף שהנבראים אין ערוך לאצי ואיך יהי סדר האצי רק בשביל ביי"ע, הלא כה"ג מצינו השמים והמאורות נבראו בשביל עוה"ז השפל, ע"ש בארוכה. וראה באוה"ת פי שמות ע' פט "הרי שגם האצילות לא נאצל רק בשביל שיתגלה כבוד מלכותו ית'". בסה"מ תרס"ה ע' רנב מציין לכאן.

10 איוב אומר: "מבשרי אחזה אלוהה". החסידות רואה בכך היתר ללמוד משהו מדרכיו של ה' מתוך הנפש והגוף האנושיים; כאן מדובר בכך שמדות מתגלות רק לוולת.

Job 19:26 איוב י"ט:כ"ו

ואַחַר עוֹרִי נִקְפּוּזוֹת וּמִבְשָׂרִי אֶחְזֶה אֱלֹהִים:

And when after my skin this is destroyed, Then without my flesh shall I see G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

11 ה' בחכמה יסד ארץ

"ה' ייסד את הארץ בחכמה; כונן את השמים בתבונה." המאמר מביא פסוק זה כדי להראות שחכמה היא הערוץ העיקרי להתגלות ה' בכל העולמות.

Proverbs 3:19 משלי ג':י"ט

ה' בְּחִכְמָה יִסַּד-אֶרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתִבְנוּתָהּ:

The L-RD by wisdom founded the earth; By understanding He established the heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ג, יט.

12 דחכמה דאצי היא ראשית הגילוי . . ומבואר במ"א למה דוקא בחכמה

על המילים "ובמקום אחר מבואר מדוע דווקא באמצעות חכמה". אור התורה מפנה להגהה בתניא, פרק ל"ה; ההערה מפנה גם לתורה אור, תרומה פא ע"ב.

הערת קה"ת

באוה"ת כאן ע' רעא מציין לתניא פל"ה בהגה"ה. ולעיל בפ' תרומה פא, ב.

13 רחל עקרת

על הפסוק "ורחל עקרה" דורש המדרש: רחל הייתה עיקר הבית. המאמר מיישם את התואר על מלכות.

Bereshit Rabbah 71:2 בראשית רבה ע"א:ב'

... לאמן של אלו אני מגרש?! ובסוף הוא מודה על הדבר, הה"ד (בראשית מז): וישתחו ישראל על ראש המטה מי היה ראש מטתו של אבינו יעקב, לא לאה?! ורחל עקרה אמר רבי יצחק: רחל היתה עיקרו של בית, כמה שנאמר: ורחל עקרה, עיקרה רחל. אמר רבי אבא בר כהנא: רוב מסובין עיקר של לאה היו, לפיכך עושים רחל עיקר. ורחל עקרה, רחל היתה עיקרו של בית. תני, רבי שמעון בן יוחאי: לפי שכל הדברים תלוין ברחל, לפיכך נקראו ישראל על שמה, (ירמיה לא): רחל מבכה על בניה, ולא סוף דבר ...

Another matter, "The L-rd supports all those who fall" (Psalms 145:14) - these are the barren women, who fall inside their houses. "And He straightens all who are hunched" (Psalms 145:14) - when the Holy One blessed be He remembers them with children, they stand erect. Know that it is so, as Leah was the unloved one of the household, but when the Holy One blessed be He remembered her, she stood erect. That is what is written: "The L-rd saw that Leah was ... "unloved." "That Leah was unloved [senua]

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

14 רחל עקרת הבית

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

רש"י ויצא לא, ד. ב"ר פע"ע ב.

15 רחל עקרת הבית

יעקב קרא תחילה לרחל. רש"י מסביר זאת בכך שהיא הייתה עיקר הבית, שלמענו הצטרף יעקב ללבן. המאמר מעניק את התואר למלכות, המנהיגה את כל העולמות.

Rashi on Genesis 31:4 רש"י על בראשית ל"א:ד'

ויקרא לרחל וללאה. לְרַחֵל תַּחְלֶה וְאַחַר כֵּן לְלֵאָה, שֶׁהִיא הָיְתָה עֲקָרָת הַבַּיִת שֶׁבְּשִׁבְלֶיהָ נִזְדַּוְּג יַעֲקֹב עִם לָבָן, וְאַף כִּנְיָהּ שֶׁל לָאָה מוֹדִים בְּדָבָר, שֶׁהָיָה בְּעֵז וּבֵית דִּינּוֹ מִשְׁכָּס הַהוּדָה אוֹמְרִים כִּרְחֵל וְכִלְאָה אֲשֶׁר כִּנּוּ שְׁתֵּיהֶם וְגו' - הִקְדִּימוּ רַחֵל לְלֵאָה:

ויקרא לרחל וללאה — AND HE CALLED RACHEL AND LEAH — First Rachel and afterwards Leah for she was the chief wife of the house for whose sake Jacob had entered into relations with Laban. Even the descendants of Leah admitted this (that Rachel was the principal wife), for Boaz and his Law-Court who were of the Tribe of Judah (Leah's son) said (Ruth 4:11) "like Rachel and like Leah which two did build etc.", mentioning Rachel before Leah (Genesis Rabbah 71:2).

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain)

16 ותתן טרף לביתה

על אשת חיל נאמר: "ותקם בעוד לילה ותיתן טרף לביתה". המאמר מיישם זאת על מלכות, המספקת חיות לכל העולמות.

Proverbs 31:15 משלי ל"א:טו

ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערתייה:

She riseth also while it is yet night, and giveth food to her household, and a portion to her maidens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי לא, טו.

פסקה 6

17 שהוא הוי"ה בחי' סוכ"ע

התמליל הזה מוסיף כאן: "כמו שכתוב: 'ה' יסד את הארץ בחכמה'".

Exodus 11:2 שמות י"א:ב

דברנא באנני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כל־כסף וכל־זהב:

Speak now in the ears of the people, and let them ask every man of his neighbour, and every woman of her neighbour, 'jewels of silver, and jewels of gold

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במאמרי אדה"י נביאים עי קצב נוסף: "וכמ"ש ה' בחכמה יסד ארץ". וראה במק"מ שמות יא, ב. באוה"ת כאן עי קלג ואילך נתבאר הפסוק בארוכה.

18 מבואר בע"ש שבחי' נוקבא דו"א מתחיל מחזה דו"א

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Etz Chaim.

הערת קה"ת

ע"ה ש"ד פ"א.

19 מחזה דו"א

התמליל הזה מסביר: החזה של ז"א מקביל לזרועות, שהן חסד וגבורה, אהבה ויראה.

הערת קה"ת

במאמרי אדה"י נביאים שם: "(וענין חזה דו"א כי החזה הוא נגד הזרועות שהם חסד וגבורה אהוי"ר)".

20 נוקבא דו"א מתחיל מחזה דו"א

עץ חיים מתאר את רחל, נוקבא של ז"א, כמי שעומדת בתחילה מאחוריו, גב אל גב, מהחזה שלו ולמטה. המאמר מצטט זאת כדי להראות שהדיבור (נוקבא) מתחיל מדרגת חלב, המדות.

Sefer Etz Chaim 34:3 עץ חיים ל"ד:ג

סדר תיקון בריאת נוקבא דו"א ובו יתבאר לך מ"ש בגמרא האשה עולה עמו ואינה יורדת עמו ונבאר כמה מיני שינוי זמנים היו בה ונבאר תחילה למה נקראת המלכות נקבה. גם נבאר מה הפרש יש באורות עליונים שלזה נקרא זכר ולזה נקרא נקבה. גם נבאר איך מצינו שנשמות זכרים באים מן הנקבה ונקרא זכרים כמו דהע"ה ווולתו. דע כי הדעת כולל ב' עטרין והם חו"ג והחסדים נק' זכרים והגבורות נקראים נקבות ואעפ"כ יש גבורות זכרים ויש גבורות נקבות והענין הוא שודאי הוא שעשירא דחסדים נשאר בז"א ועשירא דגבורות לוקחת רחל. והנה ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

21 "מי אל כמוך... כי חפץ חסד הוא". המאמר משתמש במילים "חפץ חסד הוא" כדי להראות שהרצון — האהבה — הוא האור שבתוך מידת החסד.

Micah 7:18 מיכה ז':יח

מי־אל כמוך נשא עון ועבר על־פשע לשא־רית נחלתו לא־החזיק לעד אפו כ־חפץ חסד הוא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth . . . in mercy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

22 ועתה צריך להבין . . מן הריאה ונעשה קול

קה"ת מפנה לשם בקשר לקטע זה על האופן שבו הדיבור, המחיה את העולמות, נמשך מחכמה באמצעות חלב.

הערת קה"ת

ראה ביאורו"י להצ"צ כרך ב ע' תתפב. ובאוה"ת ויקרא כרך א ע' פח.

פסקה 7

23 ואף בחוש המישוש

בתמלול ההוא נוסף שההבדל בין פנים לאחר נכון גם במדות: מי שאוהב את חברו פונה אליו בפניו ומשפיע לו, ואילו מי שאינו אוהב נותן "כאילו משליך מעבר לכתפיו", וכך גם בדיבור. לכן החיבור הוא פנים בפנים, ולאחריו כל אחד פונה הלאה.

הערת קה"ת

במאמרי אדה"י נביאים שם: "(ואף בבחי' המדות יש הפרש בין בחי' פנים כו' עד"מ כשהוא אוהב את חברו יחזיר לו פניו ונותן לו וא"ל נותן לו דרך אחר כמאן דשדי בתר כתפי וכן בבחי' הדיבור כו' לכן הזיווג הוא פכ"פ אבל אחר הזיווג זה הופך פניו לכאן כו')".

פסקה 8

24 שו"ה שום — מדות אנושי

באותו תמלול נוסף כאן "חס ושלום".

הערת קה"ת

במאמרי אדה"י נביאים שם נוסף: ח"ו.

25 ואינו אלא לשבר את האוזן

התניא מסביר שכיוון ש"דיברה תורה בלשון בני אדם", כדי "לשכך את האוזן במה שהיא יכולה לשמוע", הותר למקובלים לדבר על הספירות בדרך של משל ולכנותן "אורות", כדי שנוכל להבין מעט מייחוד ה' ומדותיו, בדומה לאור שבתוך גלגל השמש, המאוחד עם מקורו. לשון התניא היא "לשכך" את האוזן.

Tanya, Sha'ar HaYichud 10:3 תניא, חלק שני; שער היחוד והאמונה י"ג:

ומכל מקום, לשפך האזן, נשמע ונתבונן ממשל אור השמש, המיוחד וקטל במקורו ואינו עולה בשם כלל בפני עצמו, רק שם המקור לבדו - כך כל מדותיו של הקדוש־ברוך־הוא ורצונו וחקמתו, אינן עולות ונקראות בשמות אלו כלל, אלא לגבי הנבדלים עליונים ותחתונים, שהעניינים וההנהגותם, שהקדוש־ברוך־הוא מנהיג ומחיה אותם ומנהיגם, הוא ברצונו וחקמתו ובינתו ודעתו המתלכשות במדותיו הקדושות, כדאימת במדרש: ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה מכילתא יתרו יט, ח. תנחומא יתרו יג. תניא ח"ב פ"י: לשכך את האוזן.

26 לשבר את האוזן

על כך שהר סיני עשן "כמו כבשן", מסבירה המכילתא שהתורה משתמשת בדימויים כאלה "לדבר באוזן מה שהיא יכולה לשמוע". המאמר מחיל זאת על כל דיבור על מדותיו של ה'.

4 Mekhilta DeRabbi Yishmael, Tractate Bachodesh דרבי ישמעאל, מִסְכָּתָא דְּבַחֲדֶשׁ

27 לשבר את האוזן

בהוצאת קה"ת מציינים גם את מדרש תנחומא כמקור לביטוי "לדבר באוזן".

Midrash Tanchuma, Yitro 13 מדרש תנחומא, יתרו י"ג

28 ומבשרי אחזה

"מבשרי אחזה אלקים". כאן הפסוק מציג את המשל: אנו לומדים על מדותיו של ה' מתוך מדות האדם, תוך ידיעה שאין הן דומות זו לזו.

Job 19:26 איוב י"ט:כ"ו

וְאַחַר עוֹרִי נִקְפּוּזָתָא וּמִבְשָׂרִי אֶחְזֶה אֱלֹהִים:

And when after my skin this is destroyed, Then without my
flesh shall I see G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב יט, כו.

29 כידוע המשל משרפת העצים

שם המשל מפורט: אברהם אמר "ואנכי עפר ואפר" על אהבתו, שהאירה מהחסד העליון; כשם שאפר, אף שהוא עצם חומרו של העץ שנשרף, אינו דומה לעץ כפי שהיה לפני שנשרף, כך אהבתו, לאחר שירדה דרך צמצומים רבים, אינה דומה לחסד שבאצילות. אותה איגרת פותחת גם במילים "מבשרי אחזה אלוהה".

הערת קה"ת

ראה אגה"ק סי' טו. המשל ליתא במאמרי אדה"ז נביאים.

30 אברהם אוהבי

"זרע אברהם אוהבי": זהו התואר שה' עצמו נותן לאברהם, שמדתו אהבה, חסד.

Isaiah 41:8 ישעיהו מ"א:ח'

וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחַרְתִּיךָ זֶרַע אֲבְרָהָם אֹהֲבִי:

But thou, Israel, My servant, Jacob whom I have chosen, The
seed of Abraham My friend

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

31 עפר ואפר

אברהם, כשהוא מתחנן על סדום, אומר: "ואנכי עפר ואפר". המאמר מפרש זאת כשיעור קומתו של אברהם ביחס לחסד של אצילות.

Genesis 18:27 בראשית י"ח:כ"ז

וַיַּעַן אֲבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא הוֹאֲלֵתִי לְדָבָר אֶל־אֲדֹנָי וְאֲנֹכִי עֹפֵר וָאֶפֶר:

And Abraham answered and said: 'Behold now, I have taken
upon me to speak unto the L-rd, who am but dust and ashes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 9

32 והנה המדות עליונות . . לימין משה

אור התורה לומד מפסקה זו שכאשר המדות של ז"א מאירות, הניסים

מתרחשים בגלוי.

הערת קה"ת

באוה"ת ויקרא כרך א ע' רסג מציין ע"ז "נשמע משם כשמדות דו"א מאירים יבואו הניסים בגלוי", עכ"ל.

33 ובחי מדות . . מוליך לימין משה

אור התורה מציין שהדבר מוסבר גם בזהר, פרשת תולדות, 141b.

הערת קה"ת

באוה"ת כי תצא ע' תתקכא מציין: וכן מבואר בזהר פי' תולדות דף קמא, ב.

פסקה 10

34 מוליך לימין משה

"אשר הולך לימין משה זרוע תפארתו, בוקע מים מפניהם". המאמר מפרש את "ימין" כחסד, שהאיר בגלוי והביא לנסים של משה.

Isaiah 63:12 ישעיהו ס"ג:י"ב

מוליך לימין מֹשֶׁה זְרוּעַ תִּפְאָרְתּוֹ בּוֹקֵעַ מַיִם מִפְּנֵיהֶם לַעֲשׂוֹת לוֹ שֵׁם עוֹלָם:

That caused His glorious arm to go at the right hand of
Moses? That divided the water before them, To make
Himself an everlasting name

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י סג, יב. ובפרש"י: "הקב"ה היה מוליך לימין משה את זרוע גבורתו בכל עת שהיה צריך לעזרתו של הקב"ה". ראה באוה"ת כאן ע' רעג שמציין לכמה מקומות. וראה גם באוה"ת פנחס ע' אקט.

35 מוליך לימין משה

רש"י: הקדוש ברוך הוא היה מוליך את זרועו החזקה לימינו של משה בכל פעם שמשו נזקק לעזרתו.

Rashi on Isaiah 63:12 רש"י על ישעיהו ס"ג:י"ב

מוליך לימין משה זרוע תפארתו. הקב"ה היה מוליך לימין משה את זרוע גבורתו בכל עת שהיה צריך לעזרתו של הקב"ה היה זרועו מוכן לימינו:

He led at Moses' right the arm of His glory The Holy One,
blessed be He, led at Moses' right the arm of His might.
Every time he required the aid of the Holy One, blessed be
He, His arm was ready at his right

On Your Way (Public Domain) • The Judaica Press complete Tanach with
Rashi, translated by A. J. Rosenberg (CC-BY)

36 כי פנו אלי עורף

"כי פנו אלי עורף ולא פנים". המאמר מפרש זאת כפשוטו: החטא הופך את המדות האלוניות מ"פנים" ל"אחור".

Jeremiah 2:27 ירמיהו ב':כ"ז

אֲמָרִים לַעֲצֵי אֲבִי אֲתָה וְלֶאֱזָבִי אֲתָה יִלְדָּתֶנּוּ כִּי־פָנּוּ אֵלַי עֲרָף וְלֹא פָנִים וּבָעַת רָעָתָם יֹאמְרוּ קוֹמָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ:

Who say to a stock: 'Thou art my father', and to a stone:
'Thou hast brought us forth', for they have turned their back
unto Me, and not their face; but in the time of their trouble
'they will say: 'Arise, and save us

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ"י ב, כז.

37 והנערה יפת תואר וטובת מראה

במגילה מתוארת אסתר: "והנערה יפת תואר וטובת מראה". המאמר משתמש בפסוק לתיאור מלכות כשהיא מחוברת פנים בפנים.

Esther 2:7 אסתר ב':ו'

וַיְהִי אִמֶּן אֶת־הַדָּסָה הָיָא אֶסְתֵּר בַּת־דָּדּוּ כִּי אִין לָהּ אָב וְאִם וְהַנְּעָרָה יַפְת־תּוֹאֵר וְטוֹבַת מְרָאָה וְכַמּוֹת אֲבִיהָ וְאִמָּהּ לְקַחָהּ מֶרְדֳּכָי לֹו לְבַת:

And he brought up Hadassah, that is, Esther, his uncle's daughter; for she had neither father nor mother, and the maiden was of beautiful form and fair to look on; and when her father and mother were dead, Mordecai took her for his own daughter.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

38 וטוב רואי

דוד מתואר כ"אדמוני עם יפה עיניים וטוב רואי". המאמר מוסיף מילים אלה לתיאור היופי שלמעלה.

I Samuel 16:12 שמואל א ט"ז:יב

וַיִּשְׁלַח וַיְבִיאָהוּ וְהוּא אֲדָמוֹנִי עִם־יָפָה עֵינָיִם וְטוֹב רֹאִי וַיֹּאמֶר ה' קוֹם מִשְׁחָהוּ כִּי־יָהּ הוּא:

And he sent, and brought him in. Now he was ruddy, and withal of beautiful eyes, and goodly to look upon. And the L-RD said: 'Arise, anoint him; for this is he

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 יאר ה' פניו

מברכת הכהנים: "יאר ה' פניו אליך". כאן מתואר האתערותא דלעילא "בבחינת פנים".

Numbers 6:25 במדבר ו:כ"ה

יְאֹר הַבַּיִת פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיְחַנֵּן:

The L-RD make His face to shine upon thee, and be gracious unto thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

40 עתה שהוא בבחי' דורמיטא לוקחת הנוק' אותם המוחין

בתמליל הזה נוסף: "מצב הדורמיטא שהוזכר לעיל הוא הסתלקות המוחין, כמו בשינה; ראו פרי עץ חיים".

הערת קה"ת

במאמרי אדה"ז נביאים ע' קצג מוסיף: "והנה בחי' דורמיטא הנ"ל הוא ענין הסתלקות המוחין כמו בבחי' שינה ע' בפע"ח".

41 וע' בפע"ח שער הפורים פרק ה'

הפרק על פורים: במשך הגלות עומדת רחל אחור באחור עם ז"א; בתום שבעים שנות גלות בבל התרחשה הדורמיטא — הסתלקות המוחין מז"א אל רחל, כדי לבנות אותה מחדש ולאפשר לה לשוב לעמוד פנים בפנים. המאמר מתייחס לכך במילים משלו.

Pri Etz Chaim, Gate of The New Month, Chanukah, and Purim 5:1-2 פרי עץ חיים, שער ר"ח חנוכה ופורים ה':א-ב

בזה הפרק יבואר עניני הפורים: סוד הפורים. סוד הפורים הנה נודע, כי כל זמני הגלות, עומדת הנוקבא רחל עם ז"א, אחור באחור. אמנם אז היה בסוף אותן הע' שנים של גלות בבל כנודע, ואז היה מתחיל למעלה

לעשות תיקון, כדי להחזירם פנים בפנים, אז הוא צריך הפלת דרומיטא בו"א. שהוא הסתלקות המוחין מן הז"א, ונכנסים תוך רחל, ונתקנת פרצופה, ועי"ז יכולה לחזור אחר כך פנים בפנים:

Pri Etz Chaim (Public Domain)

42 ולהשתלשל בצמצומים רבים

בתמליל הזה נוספו המילים "כמו שהוזכר לעיל", וכן הערה בסוגריים על סתירה לכאורה בפרי עץ חיים: ממקום אחד משתמע שהאור הזה בא רק בתום שבעים השנים [של גלות בבל], וממקום אחר משתמע שלאורך כל הגלות נוקבא מקבלת תמיד שלא באמצעות ז"א. התשובה, מסוף פרק ג' שם, היא שהאור שהיא מקבלת תמיד מתגלה רק לאורך זמן רב, ולכן הופעתו ניכרה רק בתום שבעים שנה.

הערת קה"ת

במאמרי אדה"ז נביאים ע' קצג נוסף: "כנ"ל (ומה שנרא' לכאורה כסתרי אהדדי שממ"ש בפע"ח משמע שהארה זו הוא בסוף ע' שנה דוקא, וממ"ש בפע"ח משמע שבזמן הגלות מקבלת הנוק' לעולם שלא ע"י ז"א ע' בפע"ח סוף פ"ג שתיריך ע"ז שאותה הארה מקבלת תמיד שלא ע"י ז"א אינו נכרת אלא לזמן ארוך לכן לא יצאה אלא לסוף ע' שנה ע"ש)".

43 וזהו שאמרו . לא ידענו כו'

בתמליל הזה נוסף: "ואין ישראל מכירים אותנו" הוא דרגת המדות, ז"א, מפני שכעת היא מקבלת שלא באמצעות ז"א, אלא מן "כי אתה אבינו" — חכמה עילאה, אבא, המקבל את המוחין מנה"י דאבא ואמא שלא באמצעות ז"א.

הערת קה"ת

במאמרי אדה"ז נביאים שם נוסף: "וישראל לא יכירנו שזהו בחי' מדות בחי' ז"א לפי שאינה מקבלת עכשיו ע"י ז"א אלא כי אתה אבינו בחי' ח"ע אבא שמקבלת המוחין מנה"י דאורי"א שלא ע"י ז"א כו'".

44 כי אברהם לא ידענו כו' כי אתה ה' אבינו

"כי אברהם לא ידענו... אתה ה' אבינו". כאן המאמר מסביר את הפסוק: בגלות המדות אינן מגיעות אלינו, אך חכמה העליונה, "אבינו", מגיעה אלינו.

Isaiah 63:16 ישעיהו ס"ג:ט"ז

כִּי־אַתָּה אֲבִינוּ כִּי אֲבִרְקֶהּ לֹא יִדְעֵנוּ וַיִּשְׁרָאֵל לֹא יִכְיָרְנוּ אַתָּה ה' אֲבִינוּ גִּאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ:

For Thou art our Father; for Abraham knoweth us not, and Israel doth not acknowledge us; Thou, O L-RD, art our Father, Our Redeemer from everlasting is Thy name

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

45 ואכל בי עשרה

דברי רבן גמליאל: "בכל עשרה שכונה שריה". המאמר מביא אותם כדי להראות שה' נמצא עם ישראל גם בגלות.

Sanhedrin 39a:11 סנהדרין ל"ט א:י"א

אָמַר לָקָה קִיסָר לָרְבֵּן גְּמִלְיָאֵל: אֲמִרְתּוּ כָל בִּי עֲשֶׂרָה שְׁכִינָתָא שְׂרִיָא, כַּמָּה שְׁכִינָתָא אִיכָא? קָרִינָה לְשִׁמְעִיָּה, מָחָּה בָּקָה בְּאַפְתָּקָא. אָמַר לָקָה: אֲמַאי עַל שְׁמָשָׁא בְּבִיתִיהָ דְּקִיסָר? אָמַר לָקָה: שְׁמָשָׁא אֲכֹלִי עֲלִמָּה נִיחָא. וּמָחָּה שְׁמָשָׁא דָּחָד מִן אֶלְפִי אֶלְפִי רְבּוּא שְׁמָשָׁי דְּקָמִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נִיחָא אֲכֹלִי עֲלִמָּה, שְׁכִינָתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סנהדרין לט, א.

46 זדונות נעשו כזכיות

ריש לקיש: "גדולה תשובה, שזדונות נעשות לו כזכיות". המאמר מיישם זאת על הבחינה המקיפה, שבה החסאים אינם יוצרים הפרדה.

Yoma 86b:3 יומא פ"ו ב:ג'

אמר ריש לקיש: גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות, שנאמר: "שובה ישראל עד ה' אלקיך כי שללת בעונך", הא "עון" — מזיד הוא, וקא קרי לקה מכשול. אינך?! והאמר ריש לקיש: גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות, שנאמר: "ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם (חיה) חיה!" לא קשיא: כאן מאהבה, כאן מיראה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא פו, ב.

47 הן הן גבורותיו

אנשי כנסת הגדולה החזירו את התואר "גיבור" לשבחו של ה': גבורתו היא בכך שהוא מתאפק ומאריך אפיים כלפי הרשעים, אף שהעמים מריעים במקדשו. המאמר מביא זאת כדי להראות שבבחינה המקיפה העולם אינו חוצץ.

Yoma 69b:15 יומא ס"ט ב:ט"ו

אתו אינהו ואמרו: אדרבה, זו היא גבורתו: שבוש את יצרו — שנותן ארך אפים לרשעים. ואלו הן נוראותיו — שאלמלא מוראו של הקדוש ברוך הוא היאך אופה אחת יכולה להתקיים בין האומות?

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא סט, ב.

48 שויה תפיסת — סוכ"ע ח"ע

בתמליל הזה נוסף: לכן, אף על פי שאדם נמצא בגלות, ברגע שהוא מאמין אמונה אמיתית שכל מה שלפניו נחשב כלא, אורו של ה' בודאי מקיף אותו ומסוכב אותו מכל צד.

הערת קה"ת

במאמרי אדה"ו נביאים שם נוסף: "ע"כ אף שהוא בגלות אעפ"כ תיכף כשיאמין באמונה אמיתית איך דכולא קמי' כלא בודאי אור ה' סוכבו ומקיפו מכל צד כו)".

49 ילבש בגדי נקם תלבושת

"וילבש צדקה כשריון... וילבש בגדי נקם תלבושת". המאמר מפרש את "תלבושת" כצמצום האור של ה' בתוך המדות, כדי שיוכל להתקיים דין.

Isaiah 59:17 ישעיהו נ"ט:יז

וילבש צדקה כשריון וכובע ישועה בראשו וילבש בגדי נקם תלבושת ויעט כמעיל קנאה:

And He put on righteousness as a coat of mail, And a helmet of salvation upon His head, And He put on garments of vengeance for clothing, And was clad with zeal as a cloak

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה נט, יז.

פסוקה 13

50 ואני תפלה

"תחת אהבתי שונאים אותי, ואני תפילה". המאמר מפרש את "ואני

תפילה" כמלכות בגלות, הקשורה בעצמה לחכמה העליונה.

Psalms 109:4 תהילים ק"ט:ד'

תחת אהבתי ישטנוני ואני תפלה:

In return for my love they are my adversaries; But I am all prayer

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קט, ד.

51 ואני בתוך הגולה

יחזקאל פותח: "ואני בתוך הגולה על נהר כבר". המאמר שומע בפסוק את מלכות מדברת על מצבה בגלות.

Ezekiel 1:1 יחזקאל א:א'

ויהי בשלשים שנה כרביעי בחמשה לחדש ואני בתוך הגולה על-נהר כבר נפתחו השמים ואראה מראות אלקים:

Now it came to pass in the thirtieth year, in the fourth month, in the fifth day of the month, as I was among the captives by the river Chebar that the heavens were opened, and I saw visions of G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, א. ראה אוה"ת משפטים ע' אירלד.

52 אבא יסד ברתא

מאמר הזוהר "אבא יסד ברתא", פירושו לפסוק "ה' בחכמה יסד ארץ". המאמר מצטט אותו כדי להראות שמלכות מקבלת ישירות מאבא.

Zohar III, 248a זח"ג רמח, א

Tikkunei Zohar, Tikkun 21 • 61b:4-5 תקו"ז תיקון כא

וכד אית בישראל משכילים בחכמה דאיהי יי מחשבה עלאה. ידעין לזרקא לה להאי אבנא דאיהי בת יחידה לההוא אתר דאתגורת בגין דברתא באבא אתעבידת. הה"ד יי בחכמה יסד ארץ. בחכמה דאיהו אבא יסד ברתא דאיהי ארץ הדום רגליו וההוא חוט דילה איהו וי. דאבנא דאיהי תגא. עטרי על רישיה עטרה דסית. ובגינה אתמר ודאשתמש בתגא חלף איהו כתר תורה ודאי. דתלת כתרין אינון כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות. וכתר תורה (נ"א וכתר שם טוב) על גבייהו.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

זח"ג רמח, א. רנו, ב. רנח, א. ת"ז תי כא.

53 נפשי בשאלתי

אסתר מבקשת מן המלך: "תינתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי". המאמר משתמש בפסוק כדי להסביר שמלכות מבקשת את צרכיה מז"א.

Esther 7:3 אסתר ז:ג'

ותען אסתר המלכה ותאמר אם-מצאתי חן בעיניך המלך ואם-על-המלך טוב תנתן-לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי:

Then Esther the queen answered and said: 'If I have found favour in thy sight, O king, and if it please the king, let my life be given me at my petition, and my people at my request

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

אסתר ז, ג.

54 כי אברהם לא ידענו

המאמר חוזר לפסוק בישעיהו: "אברהם", אהבה ויראה, אינו מגיע למדרגת "אתה אבינו".

Isaiah 63:16 ישעיהו ס"ג:ט"ז

כִּי־אַתָּה אֲבִינוּ כִּי אֲבִרְכֶם לֹא יָדְעֵנוּ וַיִּשְׁרָאֵל לֹא יִכְרֹנוּ אֶתָּה ה' אֲבִינוּ גִּלְגָּלְנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ:

For Thou art our Father; for Abraham knoweth us not, and Israel doth not acknowledge us; Thou, O L-RD, art our Father, Our Redeemer from everlasting is Thy name

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

55 רשפי אש

"רשפי רשפי אש שלהבתי": אהבה עזה כמוות. המאמר משתמש בביטוי "רשפי אש" כדי לתאר את הכיסופים לה' בלבד.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח:ו

שִׁימֵנִי כַחֲתָם עַל־לִבֶּךָ כַּחֲתָם עַל־זְרוּעֶךָ כִּי־עֲזָה כַּמּוֹת אֶהְבֶּה קֶשֶׁה כִּשְׂאוֹל קִנְיָה רֶשֶׁפִּיָּה וְרֶשֶׁפִּי אֵשׁ שְׁלֹהֲכֶתִיהָ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm; For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave; The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

56 שהוא ענין נסירה

קה"ת מפנה להערת הרבי שם על הנסירה.

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר בספר המאמרים תש"ט ע' 217. בלקו"ת תבוא מב, ב מציין לכאן.

57 שביטל יוחנן כה"ג המעוררים

התלמוד מסביר שה"מעוררים" היו הלויים, שאמרו בכל יום: "הקיצה! למה תישן, ה'?", ושיוחנן כהן גדול ביטל זאת ושאל: "וכי יש שינה לפני המקום?" המאמר מבאר את הטעם הפנימי: "אבינו" אינו ישן לעולם; רק ז"א נמצא בתרדמה.

Sotah 48a:7-8 סוטה מ"ח א:ז-ח

וְאֵף הוּא בִּיטֵל אֶת הַמְעוֹרְרִים. מַאי מְעוֹרְרִים? אָמַר רַחֲבֵה: בְּכָל יוֹם יוֹם שֶׁהָיוּ עוֹמְדִים לְיוֹם עַל דּוֹכָן וְאוֹמְרִים "עוֹרָה לְמָה תִּישָׁן ה'", אָמַר לָהֶן: וְכִי יֵשׁ שִׁינָה לְפָנֵי הַמָּקוֹם? וְהָלֹא כָּבֵד נִאֻמַּר "הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל!" אֲלָא בְּזִמְן שִׁישְׁרָאֵל שְׂרוּיִין בְּצַעַר וְאוֹמוֹת הָעוֹלָם בְּנִחַת וְשִׁלּוּהָ, לָכֵן נִאֻמַּר "עוֹרָה לְמָה תִּישָׁן ה'". וְאֵת הַנּוֹקְפִים. מַאי "נוֹקְפִים"? אָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: שֶׁהָיוּ מְסַרְטִין לְעֹלָל בֵּין קֶרְנָיו, כְּדִי שִׁיפּוֹל דָּם בְּעִינָיו. אֲתָא אִיהוּ בְּטִיל, מְשוּם ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

58 עורה למה תישן

"הקיצה! למה תישן, ה'?" אלה היו המילים שהיו אומרים ה"מעוררים", שיוחנן כהן גדול ביטל.

Psalms 44:24 תהילים מ"ד:כ"ד

עוֹרָה לְמָה תִּישָׁן אֲדֹנָי הַקִּיצָה אֶל־תִּנְחַן לְנִצָּח:

Awake, why sleepest Thou, O L-rd? Arouse Thyself, cast not .off for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

59 כי נפילתי קמתי

"אל תשמחי אויבתי לי, כי נפילתי קמתי". המאמר מפרש זאת כך: "בתוך הנפילה עצמה קמתי".

Micah 7:8 מיכה ז:ח

אֶל־תִּשְׂמְחִי אֹיְבִתִּי לִי כִּי נָפַלְתִּי קָמְתִּי כִּי־אֲשֹׁב בַּחֲשֹׁךְ ה' אֹר לִי:

Rejoice not against me, O mine enemy; Though I am fallen, I shall arise; Though I sit in darkness, the L-RD is a light unto me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז, ח. ראה לקמן קיו, א. שמציין לכאן.

60 פ"י בעת נפילה עצמה

קה"ת מפנה לשם בפירוש "דווקא בשעת הנפילה עצמה".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פ' בהעלותך ע' שעב.

61 נפלה לא תוסיף קום

"נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל". המאמר מפרש "לא תוסיף לקום": אין קימה שיכולה לעלות על הקימה שבתוך הנפילה.

Amos 5:2 עמוס ה:ב

נִפְלָה לֹא־תוֹסִיף קוֹם בְּתוֹלֵת יִשְׂרָאֵל נָשָׂה עַל־אֲדָמָתָה אֵין מְקִימָה:

The virgin of Israel is fallen, She shall no more rise; She is .cast down upon her land, There is none to raise her up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

62 כי אז הוא יותר התגלות

שם מוסבר שאף שבגלות מלכות מקבלת מיסוד דאבא, האור אינו מאיר בגלוי: כפי שמראה המשל במאמר זה, השכל יכול להימשך אל הדיבור גם בלי המדות, אך להמשכה כזאת אין חיות.

הערת קה"ת

ראה בספח"מ תרנ"ז ע' סה וז"ל "נמצא הגם דבזה"ג נמשך במלי מבחי יסוריא, מ"מ אין האור מאיר בגלוי, וכמובן מהמשל שנת' שם [בתו"א כאן צג, ב] מהשפעת השכל בדיבור שיכול להיות בלי אמצעית המדות, מ"מ הרי כשהשפעה היא שלא ע"י אמצעית המדות אין לו חיות בההשפעה ובכדי שיהיה בזה חיות", ע"ש.

63 ישתמשו שני מלכים בכתר אחד

הלבנה אמרה לפני ה': "אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד?" ונאמר לה למעט את עצמה. המאמר אומר שבעתיד שני מלכים ישתמשו בכתר אחד: ז"א ומלכות יהיו שווים.

Chullin 60b:2-3 חולין ס"ב:ב-ג

רבי שמעון בן פזי רמי כתיב (בראשית א, טז) ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים וכתיב את המאור הגדול ואת המאור הקטן אמרה ירה לפני הקב"ה רבש"ע אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד אמר לה לך ומעטי את עצמך אמרה לפניו רבש"ע הואיל ואמרת לפניך דבר הגון אמעטי את עצמי אמר לה לך ומשול ביום ובלילה אמרה ליה מאי רבותיה דשרגא בטיהרא מאי אהני אמר לה זיל לימנו בך ישראל ימים ושנים אמרה ליה יומא נמי אי אפשר דלא מנו ביה תקופותא דכתיב (בראשית א, יד) והיו לאותות ולמועדים ולימים ...

64 ובאדם עצמו ג"כ הנפש החיונית

כי תבוא מצטט את הקטע הזה ("עיין במאמר 'כי אברהם לא ידענו': וגם באדם עצמו הנפש החיונית חפצה... אבל בשכל..."), ומוסיף הפניה למאמר על "זכור את אשר עשה לך עמלק..." [אשר] בדרך" בעניין אחר באחר ופנים בפנים.

הערת קה"ת

בלקוית תבוא מב, ב מציין לכאן ומוסיף: "ועיין מענין אב"א ופכ"פ ע"פ זכור את אשר עשה לך עמלק כי אחר כך כו" ע"ש. [לעיל פד, ד]. ראה לקוית יוה"כ ע, ב.

65 בבחי' נסירה פכ"פ

קה"ת מפנה לסוף המאמר ההוא, שבו מוסבר בחסידות עניין הנסירה: בכל אחד מתשעת הימים שלפני יום הכיפורים מנסרים ומפרידים מידה אחת, ומפרידים את מידות הנפש האלקית ממידות הנפש הבהמית.

הערת קה"ת

ענין הנסירה הובא בלקוית להאריז"ל ר"פ בראשית, ע"ח שער הכללים פ"י ופ"ג. והביאור ע"פ דא"ח דרושי לקוית ליוה"כ סד"ה שבת שבתון, שם קיצור ע"פ ביום השמיע"צ כי ובכל המועדים, המאמרים דש"פ לך לך וירא חיי שרה בהמשך ר"ה עת"ר, ד"ה כי עמך תש"ט ועוד. ראה הערת כ"ק אדמו"ר ז"ע במ"מ ללקוית תבא מב, ב.

66 בחי' אב"א . פכ"פ

המאמר על "זכור את אשר עשה לך עמלק" מסביר את בחינות הפנים והאחור בקדושה ובנפש: פנימיות הלב, שבה ה' מתגלה כחיות ותענוג, לעומת האבה הנכפית על הלב.

הערת קה"ת

ראה לעיל פד, ד.

67 בבחי' נסירה פכ"פ

שער הכללים בעץ חיים, פרק י, המצוטט בהוצאת קה"ת בעניין הנסירה: רחל, שנוצרה מאחורי ז"א, חולקת איתו "כותלי" אחד, ולכן זקוקה לנסירה — ההפרדה שמאפשרת להם לעמוד פנים בפנים.

Sefer Etz Chaim, Shaar HaKlalim 10 עץ חיים, שער הכללים י'

68 בבחי' נסירה פכ"פ

פרק י"ג באותו שער, המצוטט אף הוא בהוצאת קה"ת, בעניין הדורמיטא: המוחין מסתלקים מז"א אל נוקבא, וי"ק אחת מצלעותיו פירושו שהיא נוסרה ממנו, ולאחר מכן היא מובאת אליו פנים בפנים.

Sefer Etz Chaim, Shaar HaKlalim 13:2 עץ חיים, שער הכללים י"ג:ב'

... והענין הוא כי ע"י הדורמיטא מקבל ז"א מוחין חדשים יותר מעולים מאו"א והזוג הוא אז יותר עליון בהיות שיש לו מוחין מלמעלה וזש"ה ויקח אחת מצלעותיו פ"י שנסרו ומ"ש ויביאה אל האדם הוא ז"א שתחלה בהיותה אחורי ז"א היא יונקת ממנו ואז נעשין הכלים שלה כולם ע"י האור של ז"א היוצא לאחור ועתה ה' אלקים שהוא או"א לקחו הכלים שלה שהיו מאחור ועשאוהו פרצוף שלם כמו הז"א ואח"כ ויביאה אל האדם פכ"פ וכשחטא אדה"ר חזרה לאחורי ז"א. גם עתה אחר החרבן היא באחור ז"א כל ימי החול חוץ משבת ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

69 כאלו כפאו שד

הגמרא מתארת את צניעותו של רבי אליעזר ביחסי אישות: הדבר נראה "כאלו שד כפה אותו". המאמר מחיל את הביטוי על כל ענייני העולם, הנעשים "מאחור" ולא מתוך רצונו של האדם.

Nedarim 20b נדרים כ' ב

הערת קה"ת

נדרים כ, ב. וראה לעיל צב, ד.

70 והנה פורים ויו"כ הוא בחד דרגא

מכאן ועד הסוף, התמליל הזה שונה מתורה אור.

הערת קה"ת

מכאן עד הסיום, במאמרי אדה"ו נביאים שונה מכאן ע"ש ע' קצד.

71 פורים ויו"כ הוא בחד דרגא

בתיקון כ"א פורים נקרא על שם יום הכיפורים, כפי שמוכח בהערותו של הרבי הרש"ב המצוטט על ידי קה"ת. המאמר מציב את פורים ואת יום הכיפורים באותה מדרגה.

Tikkunei Zohar 46b:21-22 תקוני הזהר מ"ו ב:כ"א-כ"ב

דך איהו בכ"ד ספרים דאורייתא. ושכינתא וכד"ה על שכמה. וכד צדיק איהו מלא מעמודא דאמצעיתא דאתמר ביה ותמלא כדה ותעל סליקת האי נקודה דאיהו חד שור"ק. על תרין דאינון שב"א ואתעבידו שור"ק.

בתר דאיהו מליא מסטרא דיליה ומסטרא דעמודא דאמצעיתא אתמר

בשכינתא ותמלא כדה ותעל

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

72 פורים ויו"כ הוא בחד דרגא הארת יסוד אבא בנוק'

הקטע שואל כיצד הדבר ייתכן, שהרי יום הכיפורים הוא עלייה לעתיק, ומשיב שזה על דרך האמירה "כשאתיקא..." בעומק זה; הוא מצטט מקור שלפיו אז מקבלת אימא מעתיק באמצעות יסוד אבא.

הערת קה"ת

ראה בבאיורי הזהר לכ"ק אדמו"ר הצ"צ פ' בשלח ע' רלו שכ': "והרי ביוהכ"פ הוא בחי' עליות בעתיק אלא צ"ל שהוא ע"ד משי"כ כד עתיקא כו' אשרי כולא כו' בהאי עמיקא וכ"כ בוי"ה בראשית מ"ה וז"ל ואז מקבלת האם מעתיק ע"י יסוד דאבא עכ"ל", ע"ש. ראה אוה"ת מטות ע' ארפט. בסה"מ מכ"ק מהורש"ב ליקוט-ב ע' ע נדפס רשימה משנת תרנ"ה וז"ל: "בתו"א ד"ה כי אברהם לא ידענו פורים ויוה"כ בחד דרגא, בת"ז תי' כ"א פורים אתקריי ע"ש יוהכ"פ דעתידין לאתענגא ב"י כו". וראה במאמרי אדה"א נ"ך ע' תנד. אוה"ת וז"ל כרך ח ע' ב'תתפח. סה"מ תרכ"ז ע' ג. בלקוית שמע"צ פה, ג מציין לכאן.

73 כי הנה ידוע ממשל הארי

בעמוד ההוא נדרש הנהר ש"נחל לארבעה ראשים" כשהוא מגיע לבריאה כנגד ארבעת מחנות השכינה: "פני אריה אל הימין", פני שור וכן הלאה.

הערת קה"ת

ראה לעיל כו, ג. ובאוה"ת בראשית כרך א צג, ב בשם ספר אור החיים. ובאוה"ת פ' בלק ע' א"מז. וראה גם בבאוה"ו לאדה"א כו, ג ואילך. בלקוית שה"ש ג, א מציין לכאן.

74 פני אריה אל הימין

במראה המרכבה של יחזקאל נאמר: "ופני אריה אל הימין לארבעתם".

79 מוליד לימין משה

"מוליד לימין משה זרוע תפארתו". הפסוק מובא שוב כדי לתאר את הנסים הגלויים של התקופה שבה המדות האירו פנים אל פנים.

Isaiah 63:12 ישעיהו ס"ג:י"ב

מוליד לימין משה זרוע תפארתו בוקע מים מפניהם לעשות לו שם עולם:

That caused His glorious arm to go at the right hand of Moses? That divided the water before them, To make Himself an everlasting name

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20 פסקה

80 בורא ניב שפתים

"אני בורא ניב שפתים: שלום שלום לרחוק ולקרוב". המאמר מיישם זאת על הנבואה — דבר ה' נכנס לדיבורם של הנביאים.

Isaiah 57:19 ישעיהו נ"ז:י"ט

בורא ניב שפתים: שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר Havayah ורפאתיו:

Peace, peace, to him that is far off and to him that is near, Saith the L-RD that createth the fruit of the lips; And I will heal him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ישע"י נז, יט.

81 כליות יועצות

חז"ל לימדו: "הכליות יועצות, הלב מבין, הלשון מחתכת [את הדברים], והפה גומר". המאמר משווה את נצח והוד לכליות המייצעות.

Berakhot 61a:28-29 ברכות ס"א א:כ"ח-כ"ט

תנו רבנן: שתי כליות יש בו באדם, אחת יועצתו לטובה ואחת יועצתו לרעה. ומסתברא דטובה לימין ורעה לשמאלו, דכתיב: "לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו". תנו רבנן: כליות יועצות, לב מבין, לשון מחתכת, פה גומר, ושם מכניס ומוציא כל מיני מאכל, קנה מוציא קול,

Our Rabbis have taught : There are two reins in man, one prompting him to good, the other to evil. It is probable that the good is on the right side and the bad on the left ; for it is written, "A wise man's understanding is at his right hand; but a fool's understanding at his left" (Eccles. x. 2). Our Rabbis have taught : The reins prompt [the thought], the heart exercises intelligence, the tongue pronounces, the mouth completes [the words]. The gullet lets in and brings ... out

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

82 וכשנסתלקו המדות . . גימט' הטבע

קה"ת מציין שהקטע מוסבר שם.

הערת קה"ת

נתבאר באוה"ת שה"ש כרך ב ע' תצח.

83 אלקים גימטריא הטבע

קה"ת מציין שהשלי"ה שם רומז במידת מה שגימטרייה זו נמצאת בוהר.

הערת קה"ת

המאמר מציין שהאריה, חיה טמאה, תופס מקום נעלה זה.

Ezekiel 1:10 יהזקאל א':י

ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אלהימין לארבעתם ופניישר מהשמאול לארבעתן ופניינשר לארבעתן:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

18 פסקה

75 ומרדכי יצא מלפני המלך

"ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור". המאמר מפרש את מרדכי כחכמה העליונה, המתלבשת ב"לבוש המלכות" — עניינים גשמיים.

Esther 8:15 אסתר ח':ט"ו

ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועשרת זהב גדולה ותכריח בוצ וארגמן והעיר שושן צהלה ושמחה:

And Mordecai went forth from the presence of the king in royal apparel of blue and white, and with a great crown of gold, and with a robe of fine linen and purple; and the city of Shushan shouted and was glad

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

76 ויעבור מרדכי

"ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר צוהה עליו אסתר". מובא, בעקבות עץ חיים, כמקור לכך שאורו של מרדכי הסתלק.

Esther 4:17 אסתר ד':י"ז

ויעבר מרדכי ויעש ככל אשר צוהה עליו אסתר:

So Mordecai went his way, and did according to all that Esther had commanded him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19 פסקה

77 אותותינו לא ראינו

"את אותותינו לא ראינו, אין עוד נביא, ואין אתנו יודע עד מה". המאמר מפרש זאת כתיאור של מצב הגלות, שבו הנסים מוסתרים בתוך הטבע.

Psalms 74:9 תהילים ע"ד:ט'

אותותינו לא ראינו אין עוד נביא ולא אתנו ידע עד מה:

We see not our signs; There is no more any prophet; Neither is there among us any that knoweth how long

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עד, ט. בלקיית תצא לו, ב מציין לכאן.

78 ומ"מ נראה בחוש שכל הסבות . . שהנס נשתלשל ובא ע"ד הטבע

הרבי מצטט שם את הקטע הזה ומפנה ליהל אור", p. 154.

הערת קה"ת

בלקיש חליו ע' 168 הערה 12 מביא קטע זה ומציין ליהל אור ע' קנד "ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו והיו גילוי אלקות". ע"ש.

פרדס שייב פ"ב. בשלי"ה שער האותיות (פט, א) משמע קצת שכן הוא בזהר.

84 אלקים גימטריא הטבע

פרדס רימונים מציין שהשם אלקים שווה בגימטריה לטבע, מפני שהעולם הטבעי מושרש בגבורה. המאמר משתמש בכך: האור שמתלבש כעת בטבע הוא בחינת אלקים.

Pardes Rimmonim 12:2-3 פרדס רימונים י"ב:ב-ג'

הכלל העולה מהפרק הקודם הוא היות הלי"ב נתיבות כלל כל הנמצאות מעלה ומטה ומטעם זה בבריאת עולם נזכר ל"ב פעמים שם אלקים להורות כי כל אחד מל"ב נתיבות היה מגלה מה שהיה מצויר בו מענין הבריאה. ובאו ל"ב פעמים אלקים ולא ל"ב פעמים י"ה כפי הראוי אל החכמה. מפני שגילוי הדברים הנמצאות מחכמה הוא ע"י הבינה ששם אשד הנתיבות כדפי', ולכן באו בשם אלקים, שהרמז אל הבינה. והטעם שנכתב בשם אלקים באותיותיו ולא בשם בן ד' בנקוד אלקים, כי הוא השם הנרמז בכינה. עם היות ששם אלקים ג"כ הרמז אלי', ...

Pardes Rimmonim (Public Domain)

פסוקה 21

85 שעשתה הכל מעצמה . . סעודה פעמיים . . כהמס דונג מפני אש

הקטע הזה, עד המילים "כדונג נמס מפני אש", נדפס בהוספות ל-Yahel Or.

הערת קה"ת

קטע זה מובא במילואים ליהל אור ע' תרמ.

86 שלקחה לו לבת

"וכאשר מתו אביה ואמה, לקחה מרדכי לו לבת". המאמר דורש זאת על יסוד דאבא ומלכות.

Esther 2:7 אסתר ב':ז'

וְהָיָה אִמֶּן אֶת־הַדָּסָה הָיָה אֶסְתֵּר בַּת־דָּדֹוּ כִּי אֵין לָהּ אָב וְאֵם וְהַנְּעָרָה יָפֹת תֵּאָר וְטוֹבַת מְרָאָה וְכַמוֹת אֲבִיָּה וְאִמָּה לְקַחָה מֶרְדֳּכִי לוֹ לְבַת:

And he brought up Hadassah, that is, Esther, his uncle's daughter; for she had neither father nor mother, and the maiden was of beautiful form and fair to look on; and when her father and mother were dead, Mordecai took her for his own daughter

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

87 בטח בה לב בעלה

על אשת חיל: "לב בעלה בוטח בה, ושלל לא יחסר". המאמר מיישם זאת על אמונו של מרדכי באסתר.

Proverbs 31:11 משלי ל"א:יא

בְּטַח בָּהּ לֵב בְּעֵלָהּ וְשָׁלָל לֹא יִחְסֹר:

The heart of her husband doth safely trust in her, and he hath no lack of gain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 22

88 שהגביהה את המן וקרבנו

בהערות קה"ת מציין שהכוונה לקטע זה.

הערת קה"ת

באוה"ת וישלח בדרך ה' תתעג, א מציין לכאן.

89 כהמס דונג מפני אש

"כמו שעשן מתפזר ... וכמו שעווה נמסה מפני האש, כך יאבדו הרשעים מפני ה"י. המאמר מיישם זאת על התפוררות הקליפה כשהיא מתקרבת לקדושה.

Psalms 68:3 תהילים ס"ח:ג'

כְּהִנְדֹף עֶשֶׂן תִּנְדֹּף כְּהִמָּס דּוֹנָג מִפְּנֵי־אֵשׁ יֵאָבְדוּ רָשָׁעִים מִפְּנֵי אֱלֹקִים:

As smoke is driven away, so drive them away; As wax melteth before the fire, So let the wicked perish at the presence of G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים סח, ג.

פסוקה 23

90 כמארו"ל כד אריה וארייתא קיימי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה זוהר ואתחנן ער, א.

91 כד אריה וארייתא קיימי ווי למאן דעבר בינייהו

הזוהר על ואתחנן, שאליו מפנה קה"ת: אוי למי שנמצא בשעה שהאריה הגדול מבקש להתחבר לבת זוגו, ועל אחת כמה וכמה בשעה שהם מתאחדים. המאמר מיישם את האמירה על המן, היושב בין המלך למלכה.

Zohar, Vaetchanan 30:183-31:190 ספר זוהר, ואתחנן ל':קפ"ג-ל"א:קצ"ז

92 שפני המן חפרו

כששב המלך ומצא את המן נופל על מיטתה של אסתר, "כיסו את פני המן". המאמר רואה בכך את קצו של המן כ"יש".

Esther 7:8 אסתר ז':ח'

וְהַמֶּלֶךְ שָׁב מִגִּנַּת הַבַּיִת אֶל־בֵּית מִשְׁתֵּה הַיַּיִן וְהָמָן נָפַל עַל־הַמִּטָּה אֲשֶׁר אֶסְתֵּר עָלֶיהָ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הֲגַם לִכְבוֹשׁ אֶת־הַמֶּלֶכָּה עִמִּי בַּבַּיִת הַדֶּכֶר יֵצֵא מִפִּי הַמֶּלֶךְ וּפְנֵי הָמָן חָפְרוּ:

Then the king returned out of the palace garden into the place of the banquet of wine; and Haman was fallen upon the couch whereon Esther was. Then said the king: 'Will he even force the queen before me in the house?' As the word .went out of the king's mouth, they covered Haman's face

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 24

93 יבא המלך והמן היום

הזמנתה של אסתר: "יבואו המלך והמן היום אל המשתה אשר עשיתי לוי". המאמר קורא זאת על רקע גלות השכינה בין הקליפות.

Esther 5:4 אסתר ה':ד'

וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב יָבוֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמָן הַיּוֹם אֶל־הַמִּשְׁתֵּה אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי לוֹ:

And Esther said: 'If it seem good unto the king, let the king and Haman come this day unto the banquet that I have prepared for him'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

94 גלו לבבל שכינה עמהם

רבי שמעון בר יוחאי: בכל מקום שגלו ישראל, שכינה עמהם; הם גלו לבבל, והשכינה הייתה עמהם.

Megillah 29a:4 מגילה כ"ט א:ד'

תנאי, רבי שמעון בן יוחאי אומר: בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, ששכל מקום שגלו — שכינה עמהם. גלו למצרים — שכינה עמהם, שנאמר: "הנגלה נגליתי לבית אביה בהיותם במצרים וגו'". גלו לבבל — שכינה עמהם, שנאמר: "למענכם שלחתי בבלה". ואף כשהו עתידין ליגאל — שכינה עמהם, שנאמר: "ושב ה' אלוקיך את שבותך". "והשיב" לא נאמר, אלא "ושב". מלמד שהקדוש ברוך הוא שב עמהם מבין הגליות.

It was taught: R. Shimon b. Yohai said: Come and see how beloved are Israel to G-d—... every place to which they were exiled the Shekhinah (G-d's Divine Presence) went with them. They were exiled to Egypt and the Shekhinah was with them, as it says, "Did I reveal myself to the house of your father when they were in Egypt" (II Samuel 2:27). They were exiled to Babylon, and the Shekhinah was with them, as it says, "For your sake I was sent to Babylon" (Isaiah 43:14).

... And when

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

הערת קה"ת

מגילה כט, א.

95 הפיל פור הוא הגורל. לפני המן

"ויפילו פור הוא הגורל לפני המן מיום ליום". המאמר מדגיש את המילים "לפני המן": אחרים הטילו אותו לפניו.

Esther 3:7 אסתר ג':ז'

בחדש הראשון הוא־חדש ניסן בשנת שתיים עשרה למלך אחשורוש הפיל פור הוא הגורל לפני המן מיום ליום ומחדש לחדש שנים־עשר הוא־חדש אדר:

In the first month, which is the month Nisan, in the twelfth year of king Ahasuerus, they cast pur, that is, the lot, before Haman from day to day, and from month to month, to the twelfth month, which is the month Adar.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

96 כקוף בפני אדם

התלמוד מדרג את דרגות היופי: לעומת שרה, כל האחרים היו "כקוף בפני אדם", וכך שרה לעומת חוה, חוה לעומת אדם, ואדם לעומת השכינה. המאמר משתמש בביטוי כדי לתאר את ניסיונה של הקליפה לחקות את הקדושה.

Bava Batra 58a:6 בבא בתרא נ"ח א:ו'

אמר רבי בנאה: נסתפקתי בשני עקביו, ודומים לשני גלגלי חמה. הכל בקפי שרה — כקוף בקפי אדם. שרה בקפי חוה — כקוף בקפי אדם. חוה בקפי אדם — כקוף בקפי אדם. אדם בקפי שכינה — כקוף בקפי אדם.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

25 פסקה

97 הגורל לה' יהיה חטאת

"ואהרן יקריב את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה', ועשהו חטאת".

המאמר מסביר זאת כמדרגה שבה החטאים אינם יוצרים פירוד.

Leviticus 16:9 ויקרא ט"ז:ט'

והקריב אהרן את־השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו חטאת:

And Aaron shall present the goat upon which the lot fell for the L-RD, and offer him for a sin-offering

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

98 ששם אין עונות מבדילין

הערות קה"ת שם על "שם אין עונות מבדילין".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת דרושים ליוהכ"פ ע' אתקנו.

99 וזדונות נעשו זכויות

הוא מצטט קטע מכאן, ולאחר מילים אלו כתוב "(וצריך עיון)".

הערת קה"ת

בד"ה אך בגורל תרמ"ו ע' יז מביא קטע מכאן ואחר תי' הג"ל נכתב: (צ"ע).

100 וזדונות נעשו זכויות

ריש לקיש: "גדולה תשובה, שזדונות נעשות לו זכויות". כאן הדבר מתייחס למדרגה שאלה מגיע הגורל.

Yoma 86b:3 יומא פ"ו ב:ג'

אמר ריש לקיש: גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות, שנאמר: "שוכה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בפעונך". ה' "עון" — מזיד הוא, וקא קרי לקה מכשול. איני?! והאמר ריש לקיש: גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכויות, שנאמר: "ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם (חיה) חיה!" לא קשיא: כאן מאהבה, כאן מיראה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

26 פסקה

101 ולכן הגורל לפני ה'

קהות מפנה שם לעניין הגורל "לפני ה'".

הערת קה"ת

ע' באוה"ת פ' פנחס ע' א"ס. סה"מ תרכ"ו ע' ר שר"ל למעלה משם ה' כי שם ה' חכי אבל הגורל הוא בבחי' שלמעלה מהחכמה, סה"מ תרל"ב ח"ב ע' שצב. וע' ת. וראה גם לקמן קכג, ג. סה"מ תקס"ח ע' פח. סה"מ תרמ"ו ע' יז. סה"מ תרנ"ו ע' תלו.

102 נ' אמה דטומאה דקליפה . . נגד נ' אמה . . דקדושה

קהות מציין שלאור התורה יש שם הערה על כך.

הערת קה"ת

באוה"ת מג"א (תש"נ) ע' קי יש הארה לכאן.

103 אשר שלט האדם באדם לרע לו

קהלת: "עת אשר שלט האדם באדם לרע לו". המאמר מחיל זאת על המן, שכווחו על מרדכי נהפך לרעותו שלו.

Ecclesiastes 8:9 קהלת ח':ט'

את־כל־זה ראייתי ונתתו את־לבי לְכִלְמַעֲשֶׂה אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה תַּחַת הַשָּׁמַיִם עַת אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בָּאָדָם לְרַע לוֹ:

All this have I seen, even applied my heart thereto, whatever the work that is done under the sun; what time one man had power over another to his hurt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ח, ט.

104 חיל בלע ויקיאנו

"בלע חיל ויקיאנו, מבטנו יורישנו אלקים". הדבר מיושם על הקליפה, שחוטפת שפע מן הקדושה וחייבת להחזירו.

Job 20:15 איוב כ':ט"ו

חֵיל בָּלַע וַיִּקְאֵנוּ מִבֶּטְנוֹ יִרְשָׁנוּ אֱלֹהִים:

He hath swallowed down riches, and he shall vomit them up again; G-d shall cast them out of his belly

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כ, טו.

105 ונהפוך הוא

ביום שבו קיוו האויבים לשלוט ביהודים, "ונהפוך הוא" — היהודים שלטו באלה ששנאו אותם.

Esther 9:1 אסתר ט':א'

וּבַשָּׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ הוּא־חֹדֶשׁ אָדָר בְּשִׁלּוֹשָׁה עָשָׂר יוֹם בּוֹ אֲשֶׁר הִגִּיעַ דְּבַר־הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ לְהַעֲשׂוֹת בַּיּוֹם אֲשֶׁר שָׁכְרוּ אֹיְבֵי הַיְּהוּדִים לְשַׁלֹּט בָּהֶם וְנִהְפָּוּ הוּא אֲשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיְּהוּדִים הַמָּה בְּשֹׂנְאֵיהֶם:

Now in the twelfth month, which is the month Adar, on the thirteenth day of the same, when the king's commandment and his decree drew near to be put in execution, in the day that the enemies of the Jews hoped to have rule over them; whereas it was turned to the contrary, that the Jews had rule over them that hated them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Pri Etz Chaim (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); On Your Way (Public Domain); The Judaica Press complete Tanach with Rashi, translated by A. J. Rosenberg (CC-BY); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Pardes Rimonim (Public Domain); Daf Shevui (CC0)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור.
/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: /likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך /likuteitorah.com/he/torah-ohr/megillas-esther/5

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק